

LAPSETTOMAT ÄITIPUOLET

Kehittämistyö
Uusperheneuvojakoulutus 2014
Laura Mannila
2014

SISÄLLYS

1. Johdanto	3
2. Haastattelumateriaali: seitsemän lapsettoman äitipuolen tarinat	6
3. Itsekäs nainen ja paha äitipuoli	8
4. Uusperheelliseksi tuleminen	11
5. Äitipuolen paikka uusperheessä	14
6. Vapaaehtoinen tai tahaton lapsettomuus	19
7. Suhde lapsipuoliin	22
8. Lapsettomat äitipuolet ja parisuhde	26
9. Uusperheen erilaiset vaiheet	29
10. Suhde lasten toiseen biologiseen vanhempaan	32
11. Uusperheellisyyden ilot	35
12. "Other-mothers" – toiseus osana identiteettiä	38
13. Lopuksi	41
Lähdekirjallisuus	43

1. JOHDANTO

Tämä on tutkielma lapsettomista äitipuolista. Lapseton äitipuoli on jo määritelmänä ristiriitainen ja hämmentävä. Se viittaa yhtäaikaaisesti ihmiseen, jolla joko omasta tahdostaan tai vastoin omaa tahtoaan ei ole omia lapsia että ihmiseen, joka elää uusperheen sosiaalisena vanhempana. Elämä uusperheessä ei ole lapsetonta elämää. Toisaalta äitipuolen, jolla ei ole biologisia lapsia, on jollakin tapaa ratkaistava suhteensa lasten saamiseen tai lapsettomuuteen. Siinä mielessä termi "lapseton äitipuoli" kuvaa tilanteen kahtalaisuutta: olla yhtä aikaa biologisesti lapseton ja samalla uusperheen sosiaalinen vanhempi.

Tutkimukset osoittavat, että uusvanhemmat kokevat merkittävästi stressiä. Äitipuolet ovat stressaantuneempia kuin isäpuolet (DeSio 2008). Heidän rooliaan on kuvattu kenties kaikkein haastavimmaksi uusperheen rooleista, koska siihen liittyy niin paljon myyttejä ja ristiriitaisia odotuksia. Äitipuolet ovat uusperheiden sisäinen vähemmistö. Tilastokeskuksen perhetilaston (2012) mukaan suurin osa (n. 60 %) uusperheiden lapsista on perheen äidin lapsia. Yhteisiä lapsia on vajaa kolmannes ja isän lapsia noin kymmenen prosenttia. Koska suurin osa uusperheistä on heteroperheitä, tämä tarkoittaa, että suurin osa uusperheen sosiaalisista vanhemmista on joko isäpuolia tai äitipuolia, joilla on myös omia lapsia. Lapsettomat äitipuolet ovat vähemmistö. Vaikka uusperheet yleistyvät koko ajan, yhteiskunnan käytännöt ja lainsäädäntö perustuvat edelleen ydinperhemalliin. Näin ollen äitipuolilta puuttuu yhteiskunnallinen paikka ja ohjenuorat koskien sitä, mitä heiltä odotetaan.

DeSio (2008) viittaa Colemanin, Ganongin ja Cablen (1996) tutkimukseen, jonka mukaan muiden ihmisten käsitykset siitä, miten eri perheenjäsenten odotetaan reagoivan tietyissä tilanteissa vaihtelevat äitipuolien kohdalla kaikkein eniten. Äitipuoliin kohdistuu ristiriitaisempia oletuksia ja vähemmän ohjaavia normeja kuin biologisiin vanhempiin tai isäpuoliin. Silti perinteiset sukupuolirooliodotukset kohdistuvat myös äitipuoliin. Naisten odotetaan huolehtivan lasten- ja kodinhoidosta enemmän kuin miesten. Toisaalta tutkimus osoittaa, että uusperheissä toimii parhaiten roolijako, jossa biologinen isä ottaa päävastuun rajojen asettamisesta ja äitipuoli toimii enemmänkin supportiivisessa roolissa. Lisää ristiriitoja luo epäsuhta sen välillä, että äitipuolien odotetaan ottavan aktiivisesti osaa lastenhoitoon ja toisaalta heillä ei ole huoltajuuteen liittyviä oikeuksia. Heidän myös odotetaan pitävän enemmän etäisyyttä lapsiin kuin biologisten vanhempien. (DeSio 2008).

Äitipuolet etsivät enemmän informaatiota uusperheestä ja vanhemmuudesta kuin isäpuolet. He myös saattavat luoda itselleen niin kovia paineita vanhemmuudesta, että heistä tulee kireitä, varautuneita ja uupuneita. Asiantuntijat suosittelivatkin, että äitipuolet keskittyisivät enemmän hyvän parisuhteen rakentamiseen ja itsestään huolehtimiseen. (DeSio 2008)

Suurin osa tutkimuksista ei tee eroa lapsettomien äitipuolten ja myös biologisia lapsia omaavien äitipuolten välille. Oletettavaa kuitenkin on, että lapsettomat äitipuolet kohtaavat toisenlaisia stressitekijöitä kuin äitipuolet, joilla on myös omia lapsia joko aiemmasta liitosta tai uusliitosta (Craig 2008). Nimenomaan lapsettomista äitipuolista en ole löytänyt juuri mitään suomenkielistä kirjallisuutta. Uusperheistä löytyy jo paljon suomenkielistä kirjallisuutta, äitipuolistakin muutama kirja, mutta lapsettomat äitipuolet ovat kaikkialla aliedustettuina. Englanninkielistäkin kirjallisuutta on saatavilla varsin rajallisesti. Jos internetistä googlaa hakusanalla "lapseton äitipuoli" löytää lähinnä keskustelupalstoja, joissa "lapseton äitipuoli" esiintyy yhtenä aiheena muiden perheaiheiden joukossa. Keskustelupalstojen sisällöt myös antavat enimmäkseen negatiivisen kuvan lapsettoman äitipuolen asemasta. Tutkimustietoa tai laajempaa pohdintaa ei löydy. Kun googlaa englannin kielellä "childless stepmother" löytyy jo hieman enemmän materiaalia. Englannin kielellä on useampi foorumi, joka on omistettu nimenomaan lapsettomille äitipuolille tai CSM:ille (Childless StepMother), kuten termi lyhyesti ilmaistaan.

Näiden havaintojen pohjalta päättelen, että lapsettomista äitipuolista kirjoittamiselle on tarve. Elizabeth Craigin (2008) mukaan tarvittaisiin myös enemmän vertaistukea lapsettomien äitipuolien erityisiin kysymyksiin. Lapsettomat äitipuolet kaipaavat keskustelua toisten samassa asemassa olevien naisten kanssa. Aiheita, joista Craigin (2008) mukaan kaivattaisiin enemmän vertaiskeskustelua ovat muun muassa äitipuolen rooli, parisuhde ja siinä koettu/ei koettu tuki vanhemmuudelle, suhde lapsipuoleen ja siihen liittyvät tunteet, taloudellinen epätasapaino äitipuoliuusperheissä, asumisjärjestelyt ja vaihtovuorot sekä rajat ja kommunikaatio lapsen biologisen äidin tai toisen perheen kanssa. Joitakin näistä teemoista pyrin valottamaan tässä työssä.

Tämä tutkielma on syntynyt myös henkilökohtaisesta kiinnostuksestani ja tarpeestani. Olen itse lapseton äitipuoli. Olen joutunut työskentelemään ja kipuilemaan oman roolini kanssa moneen otteeseen. Uusperheeni eri vaiheissa omat kysymykseni ja ongelmakohtani ovat muuttuneet moneen kertaan. Tunnistan niitä ilmiöitä, joihin kirjallisuuden ja toisten äitipuolien tarinoiden kautta olen saanut tutustua. On ollut vaiheita, joissa olen kokenut olevani ulkopuolinen uusperheessäni. On ollut vaiheita, joissa olen kokenut olevani myös yhteiskunnallisesti yksinäisessä paikassa. Uusperheellisyys on vaikuttanut identiteettiini naisena. Olen käynyt pitkää prosessia

koittaessani löytää paikkani puolisona ja uusvanhempana ja samalla pyrkien muistamaan, kuka itse olen. Sekä suhde omaan uusvanhemmuuteeni että suhde omaan lapsettomuuteeni on herättänyt paljon tunteita. Molemmat ovat mahdollistaneet paljon ja toisaalta vaatineet jostakin luopumista.

Äitipuolen roolia ei ole helppo löytää eikä määritellä. Se vaatii jatkuvaa uudelleenmäärittelyä, mikä toki voi olla suuri rikkauskin. Yhteen totuuteen ei voi jäädä. Lapsettoman äitipuolen arki on hyvin erilaista kuin lapsettomien yksineläjien tai lapsettomassa parisuhteessa elävien arki. Toisaalta lapsettoman äitipuolen kokemus uusperheessä ei myöskään ole samanlainen kuin ydinperheiden äitien tai uusperheen naisten, joilla on sekä biologisia että uuslapsia. Lapsettoman äitipuolen on ratkaistava oma suhteensa sekä lapsettomuuteen että vanhemmuuteen. Se ei ole helppo tehtävä. Se voi silti olla prosessi, joka kasvattaa ennalta-arvaamattomalla tavalla. Se, että äitipuolen rooliin kohdistuu niin vastakkaisia ja ristiriitaisia odotuksia ja käsityksiä, mahdollistaa myös vapauden. Kun valmista yhteiskunnallisesti vakiintunutta roolia ei ole, rooli on itse luotava. Silloin siitä voi parhaimmillaan tulla ihan oman näköinen.

2. HAASTATTELUMATERIAALI: SEITSEMÄN LAPSETTOMAN ÄITIPUOLEN TARINAT

Kun lähdin etsimään tietoa lapsettomista äitipuolista, törmäsin siihen, että suomenkielisessä uusperhekirjallisuudessa esimerkkitarinoiden uusperheiden äitipuolet ovat useimmiten myös biologisia äitejä. Lapsettomien äitipuolien ääni loistaa poissaolollaan. Halusin kuulla niitä ääniä. Halusin löytää naisia, jotka elävät samassa tilanteessa, jossa itsekin elän. Päädyin etsimään haastateltavakseni lapsettomia äitipuolia. Muutama sellainen löytyi tuttavapiiristä tai tuttavien tuttujen kautta. Lisäksi laitoin Suomen Uusperheiden Liiton facebook-sivuille haastattelupyynnön. Näiden väylien kautta löysin seitsemän äitipuolta, jotka olivat halukkaita tulemaan haastateltaviksi ja joiden kanssa saimme haastatteluajan toteutumaan.

Olen haastatellut kutakin henkilöä yhden kerran. Jokainen tapaaminen kesti puolestatoista kahteen tuntiin. Minulla oli tietty haastattelurunko, jonka kävin läpi kaikkien kanssa. Tämän lisäksi annoin keskustelun harhautua niihin teemoihin, jotka kussakin haastattelussa luontaisesti nousivat esille. Haastatteluhetket olivat todella antoisia. Kaikki seitsemän naista jakoivat anteliaasti kokemuksiaan uusperheessä elämisestä. Jokaisen naisen tarina oli omanlaisensa. Toisaalta tarinoissa oli myös paljon yhteisiä piirteitä. Tunnistin monia asioita myös omasta elämästäni. Kerroin kaikille haastateltaville, että olen itsekin lapseton äitipuoli. Useampi haastateltava sanoi, että tämä tieto teki näistä asioista puhumisen mahdolliseksi. Oli helpompaa puhua toiselle samanmoiselle. Pidin haastattelutilanteet vastavuoroisina ja kerroin jokaiselle jotakin myös itsestäni ja omasta perheestäni. Kohtaamisissa tapahtui jakamista, joka oli antoisaa kummallekin osapuolelle. Jo pelkkä haastatteluprosessi tarjosi vertaistukea puolin ja toisin.

Kaikki haastattelemani naiset elävät uusperheessä ja ovat siinä äitipuolen roolissa. Yhdelläkään ei ole biologisia lapsia eikä adoptio- tai sijaislapsia aiemmasta elämästä. Muita ulkoisia ehtoja en asettanut sille, mikä täyttää lapsettoman äitipuolen määritelmän, vaan laskin ryhmään kuuluvaksi kaikki ne naiset, jotka itsensä sellaiseksi identifioivat. Iältään haastattelemani naiset olivat haastattelun ajankohtana 35-55 -vuotiaita. Osa elää avioliitossa, osa avoliitossa. Kuusi äitipuolta elää heteroliitoissa ja siis lapsipuoltensa isän kanssa, yksi homoseksuaalisessa liitossa lapsipuolensa äidin kanssa. Suurin osa haastattelemistani naisista asuu puolisonsa ja tämän lasten kanssa kokoaikaisesti yhdessä, kahdella on yhteisen kodin lisäksi oma kaupunkiyksiyö. Joidenkin lapsipuolet elävät kokoaikaisesti heidän kanssaan. Toisilla asumisjärjestely on vuoroasuminen. Joidenkin lapsipuolet asuvat virallisesti toisen biologisen vanhempansa kanssa, mutta viettävät silti osan ajasta äitipuoliperheessä. Joidenkin äitipuolien kohdalla osa perheen lapsista asuu äitipuolen ja puolisonsa kodissa, toiset taas toisen biologisen vanhempansa kanssa. Haastattelemieni äitipuolien uusperheet ovat eri vaiheissa. Jotkut ovat olleet olemassa vasta pari vuotta, toiset

pitkälti toistakymmentä vuotta. Muutamasta uusperheestä lapset tai osa lapsista on jo itsenäistynyt ja muuttanut omilleen.

Jatkossa viitataan näiden seitsemän äitipuolen tarinoihin käsittelemieni teemojen kautta.

Haastateltujen henkilöiden sekä heidän perheenjäsentensä nimet on muutettu ja liian yksilöivät tunnistetiedot on pyritty häivyttämään. Kukin haastateltu on antanut luvan käyttää materiaalia ja tarkistanut tekstin ennen sen julkistamista.

3. ITSEKÄS NAINEN JA PAHA ÄITIPUOLI

Lapsettomat naiset ja äitipuolet ovat kaksi naisryhmää, jotka kokevat itseensä kohdistuvan sosiaalisen stigman. Lapseton äitipuoli kantaa siis kaksoisstigmaa.

Lapsettomiin naisiin liitetään itsekkyyden, turhamaisuuden ja ei-hoivaavuuden leimoja. Jane Bartlettin (1995) mukaan käsitykset lapsettomista naisista jakautuvat kahteen päästereotypiaan: ”surullinen vanhapiika” tai ”neuroottinen uranainen”. Lapsettomat äitipuolet kuten muutkin lapsettomat naiset kokevat myös enemmän yhteiskunnallista ulkopuolisuutta. Yhteiskunta ja yhteiskunnalliset instituutiot syrjivät lapsettomia naisia. Biologisen äitiyden idealisointi vaikuttaa tähän. Biologisia äitejä pidetään epäitsekkäinä, rakastavina ja arvostettavina. Äidit nähdään myös usein ensisijaisina lasten edun kannalta verrattuna isiin ja äitipuoliin. Jos äiti nähdään automaattisesti parhaana kasvattajana lapselle, on biologisen isän ja äitipuolen uusperhe lähtökohtaisesti altavastaaaja-asemassa. (DeSio 2008)

Lapsettomiin äitipuoliin liitetään negatiivisia ominaisuuksia, kuten kiinnostumattomuus lapsista, epäonnistuminen parisuhteessa ja ei-perhekeskeisyys (DeSio 2008). Ganongin ja Colemanin (1997) tutkimuksen mukaan ylipäätään äitipuoliin liitetään vähemmän positiivisia ominaisuuksia kuin naisiin yleensä ja heidät arvioidaan negatiivisemmin kuin biologiset äidit. Tästä syystä osa äitipuolista salaa perhestatuksensa. Toisaalta haastattelemani äitipuolet kertoivat myös kokevansa, että uusperheellisyys on nostanut heidän sosiaalista statustaan.

Kun Tarja puhuu perheestään ihmisille, joita ei tunne hyvin, hän puhuu miesystävästä ja lapsista. Hän ei korosta, muttei myöskään salaile sitä, että lapset eivät ole biologisesti omia. On helpompaa puhua vain lapsista. Toisaalta Tarja myös tuntee suurta ylpeyttä siitä, että on nyt perheellinen nainen, vaikkei olekaan biologinen äiti. Tämä on uudenlainen identiteetti: aina ennen hän on mieltänyt itsensä enemmän ”citysinkuksi” kuin perheenäidiksi.

Äitipuoleuteen on yhdistetty kautta aikojen negatiivisia myyttejä ja merkityksiä. Niin aikuiset kuin lapsetkin tietävät, että saduissa äitipuolet ovat pahoja. Uusperheisiin liittyvistä myyteistä kirjoittaneet Kaisa Raittila ja Päivi Sutinen (2008) kuvaavat myyttien äitipuolia tunkeutujina, osaamattomina ja ulkopuolisina. He toteavat, että yhteiskunta toisaalta odottaa äitipuolen hoitavan tehtävänsä uusperheen naispuolisena aikuisena, mutta toisaalta hänet pakotetaan perheen reunamille muistuttamalla, ettei hänestä ole tätä tehtävää täyttämään.

Ilkeän äitipuolen ja itsekeskeisen lapsettoman naisen myytit saattavat varjostaa lapsettomia äitipuolia. Heidän on varottava todentamasta kylmän uranaisen tai piittaamattoman, miehen huomiota ja omaisuutta tavoittelevan syöjättären "kirousta". Jos äitipuoli kaipaa omaa tilaa tai hänen hermonsensa kiristyvät lapsen kanssa, hän kokee välittömästi syyllisyyttä. Biologisille vanhemmille monenlaiset tunteet ja hermojen menettäminenkin on hyväksyttävämpää. Moni äitipuoli kokee, että jos hän asettaa rajoja tai vaatii lapsilta jotakin, saa hän ilkeän äitipuolen leiman. Samanlainen toiminta biologisen äidin tai isän taholta taas on normaalia vanhemmuutta.

Kun tytärpuoli Minna on isän kodissa, Marika kokee usein lakkaavansa olemasta vaimona ja naisena. Tämä tunne herättää mustasukkaisuutta. Marika on myös huomannut, että tunteet etenevät tietyn kaavan mukaan. Aluksi on mukavaa nähdä lasta, sitten alkaa tuntua, että hermot kiristyvät, kun on otettava jatkuvasti huomioon lapsen tarpeet. Hermojen kiristyminen puolestaan herättää syyllisyyttä. Marika arvelee, että negatiiviset tunteet ovat sallitumpia biologisille vanhemmille. Kun uusvanhempana kokee niitä, tulee olo, että on tarkkailun alla ja alkaa varoa, jotta ei vain osoittautuisi "pahaksi äitipuoleksi".

DeSion (2008) mukaan vastoin myyttiä, että äitipuolet ovat kovasydämiä ja itsekkäitä, suuri osa heidän stressistään syntyy siitä, että he ovat liiankin epäitsekkäitä ja pehmeäsydämiä. Etenkin uusperheen alkuvaiheissa äitipuolet kokevat painetta ansaita lapsipuoltensa hyväksyntä ja päätyvät keskittymään liikaa lasten onnelliseksi tekemiseen ja liian vähän omaan hyvinvointiinsa ja parisuhteeseensa.

Äitipuoliin vaikuttaa myös myytti välittömästä rakkaudesta, jonka mukaan naisen tulisi sulautua välittömästi uusperheeseen ja omaksua perinteinen äidillinen rooli. Tämän myytin vaikutuksen alaisena monet äitipuolet taistelevat sen todellisuuden kanssa, että he eivät välittömästi rakasta lapsipuoliaan. He tuntevat syyllisyyttä, kieltävät todelliset tunteensa ja yrittävät pakottaa suhteensa lapsipuoliin läheiseksi sen sijaan että antaisivat sen kehittyä omalla rytmillään. Välittömän rakkauden myyttiin liittyy usein yritys tehdä uusperheestä ydinperheen kaltainen, mikä on epärealistinen tavoite (DeSio 2008). Vaikka monet haastattelemistani äitipuolista tuntuvat olevan tietoisia siitä, että välitön rakkaus on mahdottomuus ja että uusvanhemman ei tarvitse olla samassa roolissa kuin biologisen vanhemman, he kamppailevat silti riittämättömyyden ja syyllisyyden kanssa.

Uusperheen alkuvaiheissa kun Milla jäi kaksin lapsen kanssa, hän oli epävarma, kelpaako lohduttajaksi, jos Jenna vaikka muksahtaa nurin. Pihalla lapsen kanssa ollessaan Milla koki avuttomuutta. Hän koitti keskittyä perusasioihin: ettei lapsi karkaa ja ettei mitään ikävää

tapahtuisi. Milla myös koki painetta pitää lapsi tyytyväisenä. Lapsen itku tuntui ahdistavalta ja oli vaikea asettua lohduttajan rooliin. Oman lisänsä toivat syyllisyyden tunteet. Kun Jenna joskus sai raivareita ja esimerkiksi kaipasi toiseen kotiinsa, Millassa heräsi syyllisyys: "olemmeko me aiheuttaneet lapselle tämän pahan olon?".

Lapsettomat äitipuolet kokevat myös joutuvansa lunastamaan paikkaansa sosiaalisissa tilanteissa. Ollessaan mukana lasten harrastuksissa tai perhetuttavien seurassa he saattavat toisaalta kokea mielihyvää ja ylpeyttä voidessaan olla osa lapsiperheiden yhteisöä. Toisaalta he kokevat olonsa uhatuksi ja pelkäävät tulevansa kohdelluksi jollakin tapaa alempiarvoisina kuin biologiset vanhemmat.

Asemansa toisten vanhempien keskuudessa Tarja kokee ristiriitaisena. Helposti tulee anteeksipyytelevä olo ja tunne, että muut vanhemmat katsovat, osaako ja pystyykö tuo täyttämään äidin roolia. Välillä Tarja miettii, tekeekö kotiin ja perheeseen liittyviä asioita korostuneen hyvin ja huolellisesti vain näyttääkseen pärjäävänsä. Oma paikkaa pitää jollain tapaa lunastaa.

Riitta näkee olleensa alussa näytöshaluinen ja ylpeä äitipuoli. Hänen nuori ikänsä herätti hämmästyttä ja hän itse koki onnistumisen halua roolissaan. Hän koki, että ulkopuoliset tarkkailivat häntä enemmän, koska hän ei ollut lasten biologinen äiti, koska oli niin nuori ja kuitenkin otti tosissaan vanhemmuusroolinsa uusperheessä. Kaikki ihmiset eivät tieneet miten suhtautua. Joillekin pienten lasten äideille oli kova pala hyväksyä, että äitipuolella oli tiivis suhde lapsiin.

Lapsettomat äitipuolet kantavat eräänlaista vähemmistöidentiteettiä. Toisilla se on syntynyt jo paljon ennen uusperheelliseksi tulemistä. Tunne toiseudesta tai erilaisuudesta tuntuu liittyvän perheellisyyden normiin ja kokemukseen tietynlaisesta naiskuvasta poikkeamisesta.

Pauliina kuvaa hahmottaneensa itseään koko elämänsä ulkopuolisuuden skeeman kautta. Nyt uusperheessä eläessään hän kokee elävänsä "normaaleimmassa perheessä kuin ikinä". Hän kokee myös sosiaalisen statuksensa nousseen lapsiperheellistymisen myötä. Nykyään on mahdollista ottaa osaa moniin kahvipöytäkeskusteluihinkin. Pauliina on huomannut, että perheellisyys tekee naisesta "yhteiskuntakelpoisen".

4. UUSPERHEELLISEKSI TULEMINEN

Uusperheen alkuvaiheet ovat kaikille uusperheen jäsenille haastavaa aikaa. Niin aikuisilta kuin lapsiltakin vaaditaan paljon sopeutumiskykyä. Lapsettomalle naiselle uusperheelliseksi tuleminen tarkoittaa totaalista elämänmuutosta. Siirtymä yksineläjästä perheelliseksi ilman kahdenkeskeistä seurustelua tai yhteistä harkintaa perheen perustamisesta on melkoinen elämänmullistus. Koska biologinen vanhempi lapsineen edustaa määrällistä enemmistöä ja koska lasten tarpeet on usein pakko asettaa etusijalle, joutuu lapseton äitipuoli luopumaan monella tavalla siitä, mihin on itse tottunut.

Isoimpana sopeutumista vaativana asiana uusperheen arjessa Tarja kokee sen, että on menettänyt oman tilansa. Koti on nyt kolmen muunkin ihmisen koti. Oma aika on harvemmin enää omaa. Uusperheessä ei onnistu, jos haluaisi viettää koko illan rauhassa kirjaa lukien. Meteliä ja meininkiä riittää. Aina joku tarvitsee, on tehtävää ja puuhaa. Omaa elämää ei voi hallita samalla tavalla kuin sinkkuna. Toisaalta Tarja kokee tottuneensa jo tähän tilanteeseen. Parisuhteen kahdenkeskeistä aikaa hän kaipaa lisää. Pojan urheiluharrastus vaatii paljon koko perheen aikaa ja välillä Tarja kokee raskaana sen, kuinka paljon aikaa kuluu autossa pelimatkoilla. Hän toivoisi joskus kokonaisia viikonloppuja Pasiin kanssa kaksin.

DeSio (2008) tarkastelee uusperheen äitipuoleksi tulemistä rooliteorian kautta. Roolilla hän viittaa sosiaaliseen asemaan, jonka ihminen valitsee tai johon hän joutuu. Jokaiseen rooliin liittyy myös rooliodotuksia. DeSio viittaa Gooden (1960) rooliteoriaan todetessaan, että roolit ovat merkittäviä itsen määrittämisen lähteitä. Onnistuminen tai epäonnistuminen roolien täyttämässä voi olla merkittävä stressin lähde. Useat päällekkäiset roolit voivat lisätä niiden omaksumisen vaatavuutta ja koettua ristiriitaa (DeSio 2008).

Elizabeth Craigin (2008) mukaan stressiä on enemmän, jos roolimutokset etenevät normaalista tai luonnollisesta poikkeavassa järjestyksessä. Ydinperhe on perheen muodostumisen normi ja siitä poikkeavat kehityskulut lisäävät yksilön kokemaa stressiä. Siirtymä lapsettomasta yksineläjästä yhtäaikaaisesti puoliseksi ja sosiaalisesti vanhemmaksi rikkoo asioiden luonnollista järjestystä (Craig 2008).

Myös DeSion (2008) mukaan lapsettoman äitipuolen rooli on roolien omaksumisen järjestyksen kannalta haastavin. Äitipuolet, joilla on ennestään omia lapsia, ovat omaksuneet vanhemman roolin jo aiemmin elämässään. Sen vuoksi äitipuoleus ei ole heille täysin uusi rooli. Sen sijaan

lapseton äitipuoli omaksuu kerralla kaksi roolia. Hänestä tulee yhtäaikaisesti puoliso ja sosiaalinen vanhempi. Tämä luonnollisesta perheen muodostumisesta poikkeava järjestys lisää roolien omaksumiseen liittyviä paineita (DeSio 2008). Lapsettomalla äitipuolella ei myöskään ole välttämättä mitään kokemusta lasten kanssa elämisestä.

Alussa Milla mielti, onko hänestä uusperheeseen. Hän koki itsensä avuttomaksi ja epävarmaksi lapsen kanssa, eikä tiennyt miten tämän kanssa ollaan. Lapsiperheen arjessa jaksaminen ei tuntunut aina helpolta. Yhtäkkiä oli aina joku vaatimassa jotakin, mikä oli iso muutos suhteessa siihen, että Milla oli tottunut elämään yksin. Milla oli hämmentynyt, miten lapsen kanssa kuuluisi olla, miten suhtautua, miten asettaa rajoja. Hän koki vaikeana sen, ettei omannut mitään aiempaa kokemusta siitä, millaisia tuon ikäiset lapset yleensä ovat. Milla muistaa miettineensä, että on kaksi vaihtoehtoa: joko loikata tähän uusperheeseen ja katsoa mitä siitä tulee tai perääntyä. Hän valitsi loikata.

Browningin ja Arteltin (2012) mukaan äitipuolet ovat alttiita stressille ja konflikteille sen odotuksen vuoksi, joka kohdistuu heihin naisena. Naisten odotetaan astuvan ensisijaisen huolenpitäjän rooliin. Äitipuolien odotetaan olevan tiiviimmin tekemisissä lapsipuoliensa kanssa kuin isäpuolien. Tämä näyttää tapahtuvan riippumatta siitä, miten äitipuoli mieltää roolinsa sosiaalisena vanhempana ja millaisena hän kokee suhteensa lapsipuoliinsa (Browning ja Artelt 2012).

Sosiaalisen vanhemman rooli ei aina ole toivottu rooli. Lapseton äitipuoli saattaa olla lapseton omasta tahdostaan. Tällöin puolison perheellisyyteen sopeutuminen voi olla suorastaan kriisi.

Ennen uusperhettään Pauliina asui yksin. Hän ei ole koskaan ajatellut haluavansa tai saavansa omia lapsia. Kun Pauliina ja Martti tapasivat, kumpikaan ei etsinyt parisuhdetta. Pauliina tiesi alusta asti, että Martilla on lapsia, muttei ajatellut asiaa sen enempää, koska yhteisiä tulevaisuuden suunnitelmia ei tässä vaiheessa vielä ollut. Lisäksi näihin aikoihin Martin nuorempi tytär, Sanna, asui pääasiallisesti äitinsä luona. Vanhempi tytär, Jaana, asui isän kanssa, mutta oli itsenäistymisen kynnyksellä ja lähdössä kotoa. Vähitellen Pauliinan ja Martin suhde lähti kuitenkin kehittymään seurusteluksi. Lapsikysymys nousi esiin. Pauliinalle se oli vaikea kysymys. Hän ei halunnut edelleenkään lapsia, ei omia eikä lapsipuolia. Parisuhde syveni tästä ristiriidasta huolimatta. Kun Pauliina ja Martti olivat seurustelleet vajaa vuoden, Sanna ilmoitti haluavansa muuttaa pysyvästi isänsä luokse asumaan. Näin kävikin. Pauliinan ja Martin parisuhteelle lapsen muutto isänsä luokse oli kriisin aihe. Asiasta puhuttiin paljon ja Pauliinan mukaan puhuminen oli kenties myös pelasti suhteen. Vaikeita tunteita oli. Pauliina löysi itsensä tuntemasta

mustasukkaisuutta, mikä oli hänelle uusi tunne. Hän kuvaa vihanneensa sitä, että miehellä oli lapsia. Tukiverkkoja ei juurikaan ollut ja Martti oli tiiviisti tyttäriensä kanssa. Pauliinan ja Martin kahdenkeskeistä aikaa oli kovin rajallisesti ja niinäkin hetkinä tytöt saattoivat lähellä viestejä ja soitella isälleen monta kertaa illassa.

Haastattelemieni äitipuolien tarinoista nousivat esiin myös käytännön kysymykset, joita uusperheelliseksi tuleminen tuo tullessaan. Yksi suurimmista kysymyksistä on asumisen ratkaiseminen. Muutetaanko yhteen parisuhteen jommankumman osapuolen aiempaan asuntoon vai hankitaanko kokonaan uusi asunto? Tähän ratkaisuun vaikuttaa vahvasti lasten toisen kodin ja esimerkiksi koulun sijainti. Tässäkin kohdassa lapsettomat äitipuolet joutuvat usein luopumaan itselleen tärkeistä ja tutuista asumista määrittävistä tekijöistä.

Marika oli asunut useamman vuoden yksin ennen kuin alkoi seurustella Paavon kanssa. Hän asui alueella, jossa viihtyi hyvin. Työmatka oli lyhyt ja Marika liikkui matkat pyöräillen. Paavo taas asui useamman kymmenen kilometrin päässä ja Paavon tyttären Minnan toinen koti oli myöskin samalla suunnalla. Seurustelun vakiintuessa keskeiseksi kysymykseksi nousikin, missä asutaan, jos muutetaan yhteen. Lapsen koulun ja toisen kodin sijainti ratkaisivat asuinpaikan valinnan. Marika ja Paavo löysivät uuden asunnon, jonne muuttivat. Marikalle tämä oli muutos, johon ei ollut ihan helppo sopeutua. Hän joutui luopumaan asunnostaan ja asuma-alueesta, joilla viihtyi ja muuttamaan toisenlaiseen ympäristöön. Työmatka piteni 10 minuutin pyöräilystä 45 minuutin junamatkaksi. Uuden kodin naapurit osoittautuivat hankaliksi. Uusi asumismuoto tuntui Marikalle koko elämäntavan muutokselta.

Lisäksi uusperheessä mukaan tulee monimutkaisempi sukuyhteisö, johon liittyminen lisää uusien roolien määrää (Craig 2008). Toisaalta osa haastattelemistani äitipuolista kuvaa uutta sukuyhteisöä sopeutumista helpottavanakin tekijänä. Naiset mainitsevat tärkeänä tukena myös toiset uusperheet, jos sellaisia löytyy suvusta tai ystäväpiiristä.

Ajoittaisista sopeutumisvaikeuksista huolimatta Riitta koki saavansa alusta asti paikkansa uusperheessä. Äitipuolen rooliin astumista kenties helpotti se, että Riitan suvussa ja ympäristössä oli muitakin uusperheitä ja äitipuolia. Myös Petrin sukulaiset ottivat Riitan alusta asti lämpimästi vastaan. Riitta kokee olleensa tyyppi, joka sopi helposti Petrin sukuun. Kemat yksinkertaisesti toimivat.

5. ÄITIPUOLEN PAIKKA UUSPERHEESSÄ

Monet vanhempipuolet kokevat ulkopuolisuutta ja yksinäisyyttä etenkin uusperheen alkuvaiheissa. On luonnollista, että uusvanhemmat kokevat itsensä ulkopuolisiksi tullessaan pudotetuksi perheeseen, jonka jäsenillä on keskenään biologiset sidokset sekä aiemmin luodut rutiinit ja rituaalit. Uusperheessä uusvanhemmalla ei ole mahdollisuutta kasvaa vanhemmaksi perheen kanssa ja tutustua lapseen alusta asti. Äitipuoli joutuu astumaan sisään jo perustettuun perheeseen, jossa mahdollisesti vielä surraan menetettyä vanhempaa tai työstetään eroa (Browning ja Artelt 2012).

Äitipuolen ja etenkin lapsettoman äitipuolen paikka uusperheessä on usein uusperheen alkuvaiheissa epäselvä. Lapsettomat äitipuolet kokevat vielä enemmän ulkopuolisuutta uusperheen sisällä kuin äitipuolet, joilla on myös omia lapsia. He eivät jaa biologisen vanhemmuuden kokemusta kumppaninsa kanssa. Heillä ei myöskään ole biologista sidettä yhteenkään uusperheen lapseen. Heidän roolinsa perheessä koskien kasvatusta ja huoltajuutta on usein rajattu (DeSio 2008). Puolisolla ja hänen lapsillaan on omat muistonsa ja oma menneisyytensä, josta äitipuoli on ulkopuolinen. Hän on myös ulkopuolinen siitä yhteisestä vanhemmuudesta, jonka puoliso jakaa entisen puolisonsa kanssa. Ulkopuolisuus herättää herkästi hylätyksi tulemisen ja mustasukkaisuuden tunteita.

E erityisen kipeää ulkopuolisuus voi olla äitipuolelle, jonka puoliso on leski. Edesmennyt vaimo ja äiti saattaa elää voimakkaasti perheen muistoissa. Tämän paikka saattaa jäädä toisella tavalla pyhäksi kuin eroperheessä. Uusi puoliso ei voi ottaa osaa muun perheen suruun, vaan jää myös siitä ulkopuoliseksi.

Alussa kun Tarja jäi Pasiin ja tämän lasten luokse yöksi, hän nukkui olohuoneen sohvalla. Pasiin nuorempi lapsi Ville oli ollut äitinsä kuolemasta asti tiukasti kiinni isässään ja myös nukkui tämän vieressä. Yölliset hetket olivat vaikeita. Nukkuessaan yksin sohvalla Pasiin edesmenneen vaimon valokuvan vieressä Tarja tunsi itsensä hyvin ulkopuoliseksi perheestä. Hän kertoo, että jos tuolloin hänellä olisi ollut auto, jolla olisi päässyt lähtemään omaan kotiin, hän olisi lähtenyt keskellä yötä. Mutta autoa ei ollut ja välimatkaa oli sen verran, että sohvalle jääminen oli parempi vaihtoehto. Vähitellen tilanne myös alkoi muuttua. Villelle hankittiin omaan huoneeseen uusi parvisänky, jossa hän suostui nukkumaan. Tarja sai paikkansa Pasiin vierestä. Edelleenkin Pasiin leskeys on kuitenkin Tarjalle ehkä kaikkein vaikein asia uusperheessä. Seurustelun alkuvaiheissa mies puhui paljon kuolleesta vaimostaan. Tarja koki, ettei pysty kuuntelemaan. Pasi ja lapset

käyvät Leilan haudalla säännöllisesti. Tarja ei mene sinne mukaan, koska kokee, että isän ja lasten on saatava oma hetkensä surra.

Ulkopuolisuutensa äitipuolet ratkaisevat kukin omalla tavallaan. Toiset hyväksyvät paikkansa hiukan syrjässä ja osaavat myös nauttia sen suomasta vapaudesta. Toiset lunastavat paikkansa perheessä ryhtymällä perheen toiminnanjohtajiksi. Tämä ratkaisu tuo äitipuolelle lisää valtaa ja hallinnan tunnetta perheessä, mikä taas vähentää ulkopuolisuuden ja osattomuuden tunnetta. Joissakin uusperheissä vahva parisuhde on keskeisin avain äitipuolen paikan löytymiseen. Näissä perheissä biologinen vanhempi ja sosiaalinen vanhempi lähtevät toimimaan tiiminä, joka johtaa perhettä yhdessä.

Minna Murtorinne-Lahtinen (2013) nimeää kolme äitipuolityyppiä, joista kukin edustaa omanlaistaan ratkaisua perheen rooliassa. Näistä ensimmäinen, satelliittiäidin rajoittama äitipuoli elää perheessä, jossa miehen entinen puoliso hallitsee. Biologisten vanhempien välit ovat usein riitaisat. Toisaalta entisten puolisoitten välit voivat myös olla niin tiivit, että äitipuoli kokee itsensä ulkopuoliseksi ja epäilee, onko eroa koskaan oikeastaan tapahtunutkaan. "Satelliittiäiti" ei hyväksy äitipuolta kasvattajaksi ja saattaa mustamaalata tätä lapsille. Äiti saattaa myös yrittää vieraannuttaa isää lapsistaan. Äitimyytti, jonka mukaan biologisen äidin hoiva on aina lapselle parasta, vallitsee. Äitipuoli ei löydä paikkaansa vanhempana uusperheessä ja puolisona miehensä rinnalla. Tällöin myös äitipuolen ja lasten välille saattaa syntyä hankalia mustasukkaisuuksia isän huomiosta. Biologisen isän liittoutuminen lasten kanssa tai uuden puolison ulkopuoliseksi jättävä yhteistyö ex-puolison kanssa hiertävät parisuhdetta. (Murtorinne-Lahtinen 2013)

Haastattelemistani lapsettomista äitipuolista kukaan ei kuvannut tilannettaan ensisijaisesti satelliittiäidin rajoittamaksi uusperhetilanteeksi. Joitakin sen kaltaisia elementtejä kuitenkin tuli esille. Muutamat äitipuolet kertoivat, että osallistuisivat mielellään enemmänkin esimerkiksi lapsen koulunkäyntiä koskeviin asioihin, mutta biologinen äiti ei salli sitä.

Marika ei ole koskaan tavannut tytärpuolensa Minnan biologista äitiä, Paulaa. Paavon suhde ex-puolisoonsa on etäinen ja he eivät puhu muusta kuin lasta koskevista käytännön asioista. Marikaa Paula ei halua tavata ja käytännössä kieltää tämän olemassaolon tai merkityksen Minnan elämässä. Marika tietää, että Paula on puhunut Minnalle pahaa hänestä ja koittanut onkia tietoja lapsen kautta. Ajoittain Marika toivoo, että tulisi kasvattajana enemmän kuulluksi. Hän osallistuisi mielellään enemmänkin esimerkiksi Minnan koulunkäyntiin liittyviin asioihin, mutta Paula on selkeästi ilmaissut, ettei halua Marikan astuvan sille alueelle.

Satelliittiäidin rajoittaman uusperheen taustalla on usein tilanne, jossa biologisten vanhempien liitossa äiti on vastannut pääasiallisesti kodista, lasten hoivasta ja kasvatuksesta. Parisuhteen ongelmatilanne syntyy, kun uusparisuhteessa jatketaan tätä perinteistä sukupuoliroolijakoa. Äitipuoli alkaa huolehtia kodista ja uusperheestä uhraten oman vapaa-aikansa ja mukavuutensa. Kun samalla satelliittiäiti rajoittaa äitipuolen vaikutusvaltaa uusperheessä, joutuu äitipuoli tilanteeseen, jossa hänellä on paljon velvollisuuksia, mutta ei juurikaan oikeuksia. Toisaalta äitipuoli saattaa jäädä myös ulkopuoliseksi ja osattomaksi. Jotta uusperhe ja uusparisuhte voisivat toimia, olisi tällaisessa tilanteessa oleellista, että uusperheen isän rooli vanhempana vahvistuisi ja äitipuoli saisi paikkansa uusperheen toisena aikuisena. Yhteinen päätöksenteko ja jaettu vanhemmuus vahvistavat uusparisuhdetta. (Murtorinne-Lahtinen 2013)

Äitipuolikeskeisessä uusperheessä äitipuoli on perheen tunnejohtaja ja/tai toiminnanjohtaja. Äitipuoli on vahvasti perinteisessä perheenäidin roolissa. Tunnejohtaja-äitipuolien perheissä lapset ovat usein pieniä ja asuvat samassa taloudessa äitipuolensa kanssa. Äitipuolen ja lasten välille kehittyy luottamuksellinen tunnesuhde. Toiminnanjohtaja-äitipuolet taas elävät yleensä perheessä, jossa on koulu- tai teini-ikäisiä lapsia. Heistä tulee kodin pomoja, jotka koordinoivat arkea ja pitävät kodin kasassa. He kokevat usein olevansa isää tiukempia kasvattajia ja näin ollen rajojen asettajia ja arjen askareiden valvojia. (Murtorinne-Lahtinen 2013)

Ainon paikka uusperheessä on eräänlaisen toiminnanjohtajan rooli. Hän itse näkee, että organisointiroolin ottaminen on ollut myös keino saada paikkansa perheessä. Aluksi ulkopuolisuus oli niin räikeää. Toiminnanjohtajan rooli on ollut Ainon persoonalle helppo ja sulava valinta. Hän tunnistaa itsensä "kontrollifriikkiydestä". Väsyneenä toiminnanjohtajan rooli on myös raskas. Nykyisin Aino osaa kuitenkin myös vetäytyä tarvittaessa sivummalle. Hän on ymmärtänyt, ettei voi vaikuttaa kaikkeen ja koittaa hyväksyä ne asiat, joihin ei voi vaikuttaa. Toisaalta yhteiset säännöt ja yhteen hiileen puhaltaminen kasvatuskysymyksissä on helpottanut Ainon oloa perheessä. Suurimmat ristiriidat ovat lievittyneet. Paikan hakemista on kyllä vieläkin ajoittain tehtävä.

Äitipuolikeskeisissä uusperheissä uusperheen biologinen vanhempi on usein työorientoitunut tai paljon poissa. Hän voi olla myös korostuneen sovitteliva tai joustava kasvattaja. Äitipuoli ottaa vastuuta kodista ja lapsista hänenkin puolestaan. Hän saattaa jäädä kotiin hoitamaan lapsia puolison käydessä töissä ja elättäessä perhettä. Usein tällaisissa uusperheissä lasten toinen biologinen vanhempi on osittain tai kokonaan poissa heidän elämästään. Voi olla myös niin, että hän hyväksyy äitipuolen osaksi lapsen elämää.

Heteroseksuaaliseen liittoon perustuvissa uusperheissä äitipuolen keskeinen paikka perheessä voi kertoa uskomuksesta, jonka mukaan äidillinen huolenpito on lapselle isän läsnäoloa tärkeämpää. Äitipuolikeskeiset äitipuolet yrittävät usein olla täydellisiä äitejä ja vaimoja. Tästä seurauksena on uupumisen riski. Kuormitusta lisää se, että toiminnanjohtaja-äitipuoli saa osakseen usein myös lasten uhman ja kapinoinnin, onhan hän se, joka on eniten läsnä ja asettaa ikäviä rajoja. Perinteinen sukupuoliroolijako saattaa myös muodostua parisuhteen ristiriidaksi, jos äitipuoli alkaakin kaivata enemmän elämää perheen ulkopuolella. Tällaisten ongelmien ratkaisuna saattaa olla siirtyminen tiimivanhemmuuteen, jossa vastuu jakautuu tasaisemmin puolisoitten kesken. Vastuunjaon uudelleen arvioiminen vaatii tietoisuutta ja uudenlaisia valintoja molemmilta osapuolilta. Äitipuolen on osattava luopua liiasta vastuun kahmimisesta. Isän haasteena taas on osallistua enemmän kodinhoitoon ja lasten kasvatukseen, jolloin myös lasten uhma ja muut kuormittavat tunteet kohdistuvat tasaisemmin molemmille.

Tiimivanhemmuus -uusparisuhteessa perinteisiä sukupuolirooleja on purettu. Tällaisissa perheissä sosiaalisen vanhemman ja biologisen vanhemman roolit eivät eroa toisistaan jyrkästi. Molemmat ovat perheen aikuisia ja vanhempia. Kasvatustyyliessä voi toki olla eroja. Kotitöiden jakautumisessa on usein tiimivanhemmuusperheissäkin perinteisiä sukupuolijakoja, tosin poikkeuksia tästäkin on. Tiimivanhemmuusperheissä puolisoit kokevat saavansa toisiltaan tukea perheen haastavissa vaiheissa. (Murtorinne-Lahtinen 2013)

Milla kokee jakavansa vastuun vanhemmuudesta ja kodista tasavertaisesti puolisonsa Kristiinan kanssa. Alusta asti on ollut selvää, että Milla osallistuu vanhemmuuteen yhtä lailla kuin Kristiina. Toki asiasta on tarvinnut keskustella moneen kertaan matkan varrella. Erityisen tärkeänä Milla kokee sen, että parisuhteessa on voinut puhua myös vaikeuksista, osaamattomuudesta ja hankalista tunteista. Niiden kanssa ei ole jäänyt yksin.

Myös ongelmat suhteessa lasten toiseen biologiseen vanhempaan kohdataan yhdessä. Parhaimmillaan toinen biologinen vanhempi, kuten myös muut sukulaiset ja läheiset aikuiset, ovat osa "kasvatustiimiä". Kun yhteistyö toimii ja aikuiset tukevat toisiaan, kaikki osapuolet hyötyvät. Perinteisistä rooleista irtautuminen parantaa uusperheen toimivuutta. Puolisoiden välinen vanhemmuuden tiimityö lisää parisuhdetyytyväisyyttä ja onnea. Molemmat kokevat itsensä täysivaltaisiksi, tasavertaisiksi perheen jäseniksi ja aikuisiksi. Äitipuolen paikka puolisonsa rinnalla vaimona ja toisena aikuisena on selkeä, jolloin myöskään lasten ja äitipuolen ei tarvitse kilpailla keskenään "ykköspaikasta". Lapsilla ja aikuisilla on omat paikkansa.

Muutettuaan yhteen Riitta ja Petri alkoivat enenevässä määrin jakaa lapsiin liittyviä vastuita. Riitta alkoi tehdä vaateostokset tyttöjen kanssa, Petri taas vastasi harrastuksiin kuljettamisesta. Välillä koko perhe kulki mukana lasten harrastuksissa. Kasvatusvastuun ja rajojen asettamisen Riitta kokee olleen molempien perheen aikuisten vastuulla. Kun joku lapsista kapinoi Riitan asettamia rajoja vastaan ja sanoi "sä et oo mun äiti", Riitta vastasi olevansa tämän talon aikuinen nainen.

Tiimivanhemmuutta toteuttavissa uusperheissäkin äitipuolet kokevat ulkopuolisuutta tietyissä asioissa. Heillä ei ole samoja oikeuksia lapsen suhteen kuin biologisilla vanhemmilla, vaikka arjessa he olisivat tasavertaisia kasvatuskumppaneita.

Äitipuolen roolissa Milla kokee vaikeana sen, että hän ottaa vastuuta lapsesta siinä missä biologinen vanhempikin, mutta ei omaa samoja oikeuksia. Nämä kysymykset ovat tulleet erityisesti esiin lapsen mennessä kouluun. On tilanteita, joissa Milla kokee, että jos hän olisi biologinen vanhempi, hän haluaisi keskustella tietyistä asioista esimerkiksi Jennan opettajan kanssa. Uusvanhempana rajat tulevat tässä kohtaamaan. Tuntuu, että vain biovanhemmat ovat ne, jotka voivat kommunikoida kouluun päin lapsen asioista. Juridisestikaan opettajan ei tarvitse kuunnella uusvanhempia. Milla kokee, että uusvanhemmalla ei aina ole ääntä asioissa, joista haluaisi puhua.

Murtorinne-Lahtisen (2013) määrittämien äitipuolityyppien lisäksi haastattelemieni äitipuolien tarinoissa tuli esiin myös neljäs äitipuolen paikkaa luonnehtiva ratkaisu. Tässä ratkaisussa uusperheen biologinen vanhempi ottaa päävastuun lapsista. Heteroliittoon perustuvissa uusperheissä tämä ratkaisu tarkoittaa äitimyytin murtamista ja isän asettumista keskiöön. Äitipuoli on tasavertaisena aikuisena puolisonsa rinnalla, mutta pysyttelee etäämmällä lasten kasvatuksesta ja hoidosta. Näissä uusperheissä lapsettomalla äitipuolella on enemmän tilaa niille asioille, jotka hänen elämäänsä ovat määrittäneet ennen uusperheen syntyäkin.

Marika mieltää itsensä kanssakasvattajaksi tai perheen toiseksi vastuulliseksi aikuiseksi. Päävastuu lapsesta on Paavolla. Marikan työpäivät ovat pidempiä ja hänellä on enemmän työmatkoja. Paavo on enemmän kotona. Molemmat tekevät kotitöitä, mutta esimerkiksi ruuanlaitto on enemmän Paavon vastuulla silloin kun Minna on heillä. Marika ei ole halunnut ottaa perheenäidin roolia, vaan pitää tärkeänä sitä, että saa myös oman aikansa harrastuksilleen ja työlleen.

6. VAPAAEHTOINEN TAI TAHATON LAPSETTOMUUS

Lapsettomuus on yhteiskunnassamme erityisesti naisille hyvin latautunut aihe. Naiset määrittävät itsensä tai tulevat määritetyksi muiden taholta sen mukaan, ovatko he naimisissa (tai avoliitossa) ja onko heillä lapsia. Naisten odotetaan haluavan äitiyttä (DeSio 2008). Äitiys on naisille yhteiskunnallinen normi, josta poikkeaminen vaatii selityksiä. Moni lapseton äitipuoli on kohdannut tilanteen, jossa häneltä on kysytty: "Koska te hankitte *yhteisiä* lapsia?" tai "Miksi teillä *ei ole* yhteisiä lapsia?". Harvemmin keneltäkään kysytään kysymystä toisinpäin: "Miksi sinä *olet* halunnut lapsia?" tai "Miksi te halusitte *vielä yhteisiäkin* lapsia?". Monelle lapsettomalle äitipuolelle lapsettomuutta ihmettelevät kysymykset tuntuvat vaikeilta ja loukkaavilta.

Riitta vältti pitkään kokonaan lapsettomuudesta puhumista. Hän kohtasi tilanteita, joissa ihmiset suhtautuivat ajattelemattomasti ja saattoivat möläytellä sellaista, joka satutti syvästi. Työyhteisössä monet alkoivat saada lapsia ja Riitta koki jäävänsä siitä ulkopuolelle. Aina sai pelätä, että joku sanoo jonkun kommentin, joka sattuu niin, että on paettava vessaan itkemään.

Lapsettomat äitipuolet voivat olla lapsettomia monesta syystä. Nainen saattaa olla omasta tahdostaan lapseton, eikä toivo koskaan saavansa biologisia lapsia. Tällöin asian jatkuva ihmettely saattaa herättää ärtymystä ja puolustautumista: eikö lapsettomuutta saisi valita? Nainen saattaa myös olla lapseton vastoin tahtoaan. Hän voi olla fysiologisista syistä kykenemätön saamaan lapsia tai hän saattaa olla liian vanha tulemaan raskaaksi uusperheen syntyessä. Uusperheen äitipuoli saattaa myös olla vastoin tahtoaan lapseton miehestään johtuvista syistä. Mies saattaa olla tehnyt vasektomian ja on näin olleen kykenemätön saamaan lisää lapsia. Hän voi myös olla haluton hankkimaan lisää lapsia uudessa liitossaan. Mikä tahdosta riippumattoman lapsettomuuden syy onkin, on lapsettomuus tällöin äitipuolelle usein kipeä kysymys, johon hän toivoisi muilta hienotunteista suhtautumista.

Lapsettomuus on ollut Riitan ja Petrin liiton vaikein asia. Suhteen alussa Riitta oli nuori ja Petrin ero tuore, joten kysymys yhteisestä lapsesta ei ollut ajankohtainen. Asiasta puhuttiin joskus ja Riitalle jäi käsitys, ettei Petri ei ollut varma, haluaako lisää lapsia. Useamman vuoden yhdessäolon jälkeen Riitta huomasi miettivänsä lapsen saamista. Kysymys herätti ristiriitoja: toisaalta toiveita, toisaalta huolia. Miten raskaus ja vauvan saaminen vaikuttaisi uusperhedynamiikkaan? Miten pienen vauvan äitiys olisi mahdollista sovittaa yhteen työn kanssa? Kun sitten pari päätti yrittää saada lasta, sille ilmenikin fysiologisia esteitä. Seurasi pitkä prosessi, jonka aikana sekä Riitta että Petri toivoivat

raskautta ja kävivät monenlaisia lapsettomuushoitoja. Viime vuonna hoidot on lopetettu. Riitta on hyväksynyt ajatuksen, että raskaaksi tulo on hyvin epätodennäköistä. Riitalle on ollut suuri suru, että hän ei ole saanut omaa lasta. Hän on kokenut myös ristiriitaa lapsettomuuden ja äitipuoleuden välillä: samalla hän on hoitanut toisten lapsia ja surrut sitä, ettei saa omaa. Surussa on ollut monia tasoja. Suru siitä, etteivät lapsipuolet voi saada uutta sisarusta. Suru omien vanhempien puolesta, koska ei voi antaa näille lastenlasta. Oma suru ja miehen kanssa jaettu suru.

Ne lapsettomat äitipuolet, jotka ovat omasta tahdostaan valinneet lapsettomuuden ennen uusperheeseen tuloaan voivat kokea ristiriitaa itse valitun lapsettomuuden ja uusvanhemman rooliin liittyvien äidillisyyden odotusten välillä. Lapsettomuutensa valinneet naiset eivät välttämättä halua identifioitua uusperheessä vanhemman rooliin (DeSio 2008). Parhaimmillaan tämä ratkaisu on tietoinen ja selkeä. Uusperheen toisen aikuisen rooli ja lapsettoman naisen rooli voivat olla myös sulassa sovussa.

Pauliina ei miellä itseään äidiksi eikä siten koe myöskään itseensä kohdistuvan äitiyteen liittyviä odotuksia. Hän mieltää itsensä "tasapainoiseksi aikuiseksi" suhteessa puolisonsa lapsiin. Hän viihtyy hyvin tyttöjen kanssa ja viettää kummankin kanssa myös kahdenkeskeistä aikaa. Kasvatusvastuun hän kokee kuitenkin olevan Martilla. Ainakin toistaiseksi Pauliina kuvaa ottavansa "rusinat pullasta". Rajojen asettaminen on Martin tehtävä. Äitipuoleuteen liittyvistä myyteistä ja odotuksista Pauliina kokee olevansa jokseenkin vapaa. Koska äitiys tai vanhemmuus ei ole koskaan ollut osa hänen identiteettiään, hän ei myöskään aseta itselleen vaatimuksia tällä saralla.

DeSion (2008) mukaan lapsettomat äitipuolet määrittävät itsensä vähemmän vanhemmuuden kautta kuin äitipuolet, joilla on myös biologisia lapsia. Lapsettomat äitipuolet antavat useammin enemmän painoa ammatilliselle roolilleen, mikä voi myös nostaa heidän itsetuntoaan. Vaikka lapsettomat äitipuolet toteuttavat usein sekä vanhemmuusroolia että ammatillista roolia, näillä rooleilla on heille erilainen merkitys, erilainen palkitsevuus ja erilainen painoarvo itseymmärryksen kannalta kuin biologisille äideille. DeSion (2008) tutkimuksessa äitipuolet, joilla oli myös biologisia lapsia kokivat vanhemmuus-roolin tärkeämpänä osana elämäänsä kuin lapsettomat äitipuolet. Lapsettomat äitipuolet taas antoivat enemmän painoarvoa ammatilliselle roolilleen. Myös heidän kohdallaan toive biologisista lapsista lisäsi vanhemmuus-roolin merkitystä.

Jako vapaaehtoisesti tai tahattomasti lapsettomiin ei ole useinkaan yksiselitteinen. Monen haastatteleman äiti puolen kohdalla lapsettomuus näyttäytyi monen tekijän summana ja elämäntilanteeseen kytkeytyvänä ratkaisuna.

Marika ei miellä olevansa omasta tahdostaan lapseton, muttei myöskään vastoin tahtoaan. Hän on suhtautunut asiaan niin, että se, tuleeko lapsia vai ei, riippuu elämäntilanteesta. Marikan aiemmissa suhteissa lasten saaminen ei ole ollut elämäntilanteen kannalta ajankohtainen kysymys. Paavon kanssa se on ensimmäistä kertaa ollut kysymys, jota Marika on miettinyt. Suhteen alussa Marikalle oli epäselvää, haluaako Paavo lisää lapsia. Pari vuotta sitten Marika tuli vahingossa raskaaksi. Hän huomasi ilahtuneensa tiedosta, vaikka se oli pelottavaakin. Paavon reaktio raskauteen taas teki näkyväksi, että tälle ajatus saada lisää lapsia oli vaikeaa hyväksyä. Miehen reaktio oli Marikalle pettymys ja siitä tulikin parisuhteen kenties suurin kipupiste. Raskaus meni varhaisessa vaiheessa kesken - Marikan mukaan lopulta kenties onneksi. Tällä hetkellä Marika kokee hyväksyneensä tilanteen ja ajattelee, ettei tule saamaan biologisia lapsia. Hän kokee, että lähtökohdat raskaudelle ovat väärät, jos molemmat vanhemmat eivät ole asiassa täysillä mukana. Myöskään hänelle itselleen ajatus vauvasta ei ole pelkästään houkutteleva. Hän kokee tottuneensa elämään melko vapaasti ja ajatus siitä, että olisi ympäri vuorokauden kiinni vauvassa ei vedä puoleensa. Marika kokee, että äiti-identiteetti on hänelle vieras. Joskus hän miettii, mitä jää vaille. Hän miettii, harmittaako vanhana omien lasten puuttuminen tai jääkö vanhana yksin. Joskus myös tuntuu pahalta jäädä ulkopuoliseksi tietynlaisesta lapsen rakkaudesta tai läheisyydestä.

Vastoin omaa tahtoaan tai elämäntilanteesta johtuvista syistä lapsettomien äiti puolien tarinoissa on läsnä jonkinlainen luopuminen ja suru. Joissakin tapauksissa suru voimistuu lapsipuolien läsnäolosta. Toisinaan taas lapsipuolet näyttäytyvät lahjana ja mahdollisuutena kokea vanhemmuus uusperheen kautta.

Tavatessaan Oskarin Leena oli jo reilusti yli neljäkymmenen. Kysymys raskaudesta ei tuntunut enää ajankohtaiselta. Myöskään Oskari ei halunnut enempää lapsia. Leenan aiemmat suhteet olivat olleet sellaisia, ettei toive lasten saamisesta ollut tuntunut realistiselta. Sen sijaan sijaisvanhemmuutta Leena on aiemmassa elämässään harkinnut, myöhemmin ajatus vaihtui pohdinnaksi tukiperheeksi ryhtymisestä. Tilanne Oskarin lasten osalta oli kuitenkin siinä määrin haastava, että Leena luopui kokonaan tukiperheajatuksista. Hän hyväksyi, että Oskarin lapset ovat nyt ne lapset, jotka ovat hänen elämässään. Hän on kiitollinen näistä "sijaislapsista".

7. SUHDE LAPSIPUOLIIN

Lapselle, joka on jo olemassa uusperheen syntyessä, perheen uusi aikuinen on kolmas, joka tunkeutuu lapsen ja biologisen vanhemman muodostamaan perheeseen. Tämä ei tapahdu lapsen tahdosta, vaan lapsi joutuu sopeutumaan tilanteeseen, jota hän ei ole itse valinnut (Broberg 2010). Tästä näkökulmasta ei ole vaikea ymmärtää, että "tunkeutuja" herättää lapsessa usein monenlaisia, ristiriitaisia ja vihamielisiäkin tunteita. Myöskään äitipuoli ei valitse lapsiaan. Lapset tulevat puolison mukana, halusi äitipuoli sitä tai ei. Lapselle uusi perheenjäsen todentaa alkuperäisen perheen menetyksen. Fantasia biologisten vanhempien palaamisesta yhteen tulee haastetuksi ja siitä on luovuttava. Äitipuolen näkökulmasta taas lapsi tai lapset kantavat mukanaan uuden kumppanin vanhaa perhettä. Uusperheessä on aina läsnä myös menneisyys. Tämä realiteetti herättää tunteita kaikissa osapuolissa.

Lapsen ikä vaikuttaa siihen, millaiseksi uusvanhemman rooli hänen elämässään muodostuu. Nuorempien lasten kohdalla suhteesta tulee todennäköisemmin vanhempi-lapsi -suhteen kaltainen. Teini-ikäinen taas ei kaipaa uutta vanhempaa, koska on muutenkin irrottautumassa lapsuuden perheestään. Tällöin äitipuoli asettuu enemmänkin perheen toisen aikuisen paikalle tai muodostaa isoihin lapsiin ystävyyden kaltaisen suhteen.

Haastattelemani äitipuolet kuvaavat lapsiin tutustumista pääosin positiivisena ja mutkattomana prosessina. Yhteiset kiinnostuksen kohteet, kuten lemmikki tai harrastus voivat helpottaa tutustumista.

Leenan tullessa kuvioihin molemmat lapset olivat yläasteikäisiä. Yhdessä oleminen lähti luontevasti käyntiin. Tutustumista helpotti Leenan koira, josta lapset heti kiinnostuivat. Koiran hoidon kautta alkoi muodostua myös uusperheen yhteiset säännöt. Leena koki lapsiin tutustumisen positiivisena. Hän suhtautui uteliaasti ja odotti avoimin mielin, mitä lapset tuovat tullessaan. Ammattinsa puolesta hän oli tottunut olemaan nuorten kanssa. Koko perhe pelasi yhdessä Carcasone -peliä, jossa valloitetaan alueita ja puolustetaan reviiirejä. Leena näkee nyt jälkikäteen, että peli oli loistava tapa rakentaa uusperheen rajoja ja etsiä kunkin omaa paikkaa. Se myös auttoi ilmaisemaan kiukkua ja pettymyksiä.

Niin äitipuolen kuin lapsenkin persoona vaikuttaa siihen, miten suhde lähtee käyntiin. Jos lapsia on useampi, äitipuoli saattaa kokea suhteen luomisen johonkin lapseen helpompana tai vaikeampana kuin toiseen. Haastattelemani äitipuolet tuntuivat tekevän työtä myös aluksi hankaliilta tuntuvien suhteiden luomiseksi ja keksivätkin siihen luovia ratkaisuja.

Tarjan suhde tytärpuoleensa Katriinaan on ollut monimutkaisempi kuin poikapuoleensa Villeen. Katriina ei ole missään vaiheessa ilmaissut vastustusta Tarjan perheeseen tuloa kohtaan. Tarja sen sijaan on kokenut suhteensa Katriinaan vaikeana. Heti alussa tyttö herätti hankalia tunteita. Tarja mietti, johtuuko se siitä, että he ovat niin erilaisia vai siitä, että tyttö muistuttaa niin paljon äidistään. Tarja puhui asiasta lasten sukulaisnaisen kanssa, josta oli tullut myös hänelle läheinen. Sukulaisnainen ehdotti, että Tarja ja Katriina koittaisivat löytää jonkun yhteisen projektin. Miettiessään yhteisen kodin uudelleen sisustamista Tarja sai idean ottaa Katriina mukaan tähän projektiin. Tyttö oli muutenkin kiinnostunut sisustussuunnittelusta. Katriina innostui ja yhteinen kotiprojekti onnistui hienosti. Äitipuoli ja tytärpuoli loivat yhdessä uudenlaisen ilmeen uuden perheen kodille. Katriinan oma huone laitettiin siistiksi ja kauniiksi. Siitä lähtien tyttö on myös pitänyt huoneensa siistinä.

DeSion (2008) mukaan lapsettomat äitipuolet, joiden perheissä uuslapset asuvat vain osan aikaa kokevat enemmän stressiä kuin ne äitipuolet, joiden perheessä lapset asuvat pääasiallisesti. Tätä selitetään sillä, että lasten vain vieraillessa äitipuolella ei ole riittävästi aikaa kehittää ratkaisuja pulmatilanteisiin ja suhteessa ilmeneviin ongelmiin sekä sen kautta, että ero lapsettomien ja "lapsellisten" jaksojen välillä on suurin silloin kun lapset vain vierailevat. Tämä näkemys ei saanut haastattelemieni äitipuolten kertomuksista vahvistusta. Jotkut äitipuolet kokivat paremminkin positiivisena vuoroasumisen, joka mahdollistaa sekä koko perheen yhteistä aikaa että parin kahdenkeskeistä aikaa.

Kaikkien haastattelemieni äitipuolien suhde uuslapsiinsa kuvautuu tärkeänä ja merkityksellisenä suhteena. Monesta kertomuksesta käy kuitenkin ilmi, että lapsettomat äitipuolet ovat tietoisia siitä, etteivät tunne lasta kohtaan samanlaista rakkautta kuin kuvittelevat biologisten vanhempien tuntevan. Etenkin jo isompien lasten äitipuolet mainitsevat myös fyysisen läheisyyden puuttumisen.

Leena kokee, ettei pysty tuntemaan tytärpuoltansa Birgittaa kohtaan samanlaista rakkautta kuin biologiset vanhemmat kenties tuntevat. Fyysistä läheisyyttä ei ole koskaan syntynyt, koska tyttö oli jo murrosikäinen kun Leena tuli perheeseen. Roolinsa suhteessa tyttöönsä Leena mieltää kanssavanhemman tai toisen aikuisen rooliksi. Birgitta kutsuu Leenaa äitipuolekseen. Käytössä on myös lyhennemimitys "äpi". Leena puhuu Birgistasta "meidän tyttönä".

Uusvanhemmuus onkin kiintymyssuhteen kannalta biologista vanhemmuutta monimutkaisempi prosessi. Lapsen ja äidin fyysinen yhteys - tai oikeammin ykseys - raskausvaiheessa helpottaa kiintymyssuhteen syntymistä biologisessa vanhemmuudessa. Biologisessakaan vanhempi-lapsi – suhteessa kiintymys ei toki synny aina automaattisesti tai ongelmitta. Biologisen äidin kiintymistä tukee kuitenkin sen hormonaalinen pohja. Synnytys ja imetys käynnistävät oksitosiinihormonin tuotannon (Mäki-Mattila ja Tuomisto 2007). Kosketuksessa ja hoivatilanteissa erittyvä oksitosiini vahvistaa kiintymisen tunteita. Myös isät ovat nykyään usein alusta asti tiiviisti mukana vauvan odotuksessa, synnytyksessä ja alkutaipaleella. Lapsen biologiset vanhemmat saavat mahdollisuuden kasvaa vanhemmuuteen ja kiintymyssuhteeseen vauvan kanssa. Äitipuolilla varhainen fyysinen yhteys lapseen ja oksitosiinin kiintymistä tukeva vaikutus useimmiten puuttuu. He putoavat keskelle perhettä, jonka jäsenillä on jo omat vakiintuneet suhteensa. Myös lapsella on jo oma kiintymyssuhdetyylinsä ja vuorovaikutushistoriansa, johon äitipuoli ei ole osallinen.

Aino kokee, ettei rakasta tytärpuoltaan Annastiinaa sillä tavalla kuin voisi rakastaa omaa lasta. Hän kyllä välittää ja huolehtii Annastiinasta, mutta suhde on jollain tapaa "järkiperäinen". Esimerkiksi siskon poikiin Ainolla on tunnepitoisempi ja läheisempi suhde, koska on ollut näiden kanssa tekemisissä vauvasta asti. Aino miettii, että jos Annastiina olisi ollut vielä pienempi uusperheen syntyessä, olisi kenties ollut helpompi luoda fyysisesti läheisempi suhde. Nyt fyysinen kosketus Ainon ja Annastiinan väliltä puuttuu. Annastiina ei ole koskaan hakeutunut esimerkiksi Ainon syliin.

Juuri yhteisen varhaisen kiintymyssuhteen puuttumisesta johtuen lapsettomat äitipuolet saattavat kokea vaikeana vastata lapsen tarpeisiin. Vauvan ja häntä hoivaavan aikuisen välille syntyy tiivis suhde, jossa vaikuttaa kaksi toisiinsa kytkeytynyttä prosessia: vauvan kiinnittyminen vanhempaansa ja vanhemman kiintymys lapseen. Vauvan kiinnittymisen funktiona on elossa pysyminen sekä turvan ja ravinnon saaminen. Vähitellen suhde saa myös enenevässä määrin emotionaalisen funktion, kun vanhempi vastaa lapsen psykofyysisiin tarpeisiin herkällä ja luotettavalla tavalla. Vanhemman kiintymyksen funktiona taas on virittyä hoivaamaan ja suojelemaan lasta. Varhaislapsuuden aikana vanhemman kiintymykseen liittyy vahvasti myös se, että vanhempi asettaa vauvan tarpeet omien tarpeidensa edelle. (Kalland 2005)

Kun ei ole ollut alusta asti mukana täysin tarvitsevan vauvan kehityksessä, ei ole helppo hypätä kesken matkan mukaan ja asettaa lapsen tarpeita omiensa edelle. Lapsettomalla äitipuolella ei myöskään kenties ole mitään kokemusta siitä, miten lasten kanssa ollaan. Silti naisilta ylipäättään odotetaan vastuunottoa lapsista ja perheestä ja he myös itse ottavat sitä miehiä enemmän (Mäki-Mattila ja Tuomisto 2007).

Kolmevuotias Jenna alkoi nopeasti luoda kontaktia äitipuoleensa Millaan. Milla arvelee, että suhteen muodostumista helpotti se, että Jenna oli vielä niin pieni. Tämä alkoi hakeutua syliin eikä protestoinut Millan asettamia rajoja vastaan. Jossain vaiheessa Milla alkoi jäädä välillä myös kahdestaan Jennan kanssa. Vastuu tuntui suurelta. Milla muistaa miettineensä, saako pidettyä lapsen hengissä kun on tämän kanssa kaksin. Hän oli epävarma, totteleeko Jenna häntä ja osaako hän itse olla vanhemman roolissa.

Tutkimusten mukaan lapsettomat äitipuolet kokevat äitipuoli-roolin vangitsevampana kuin äitipuolet, joilla on myös omia lapsia (DeSio 2008). Äitipuolet, joilla on myös omia lapsia, ovat joka tapauksessa sitoutuneet ja sopeutuneet rooliinsa vanhempina. Sen sijaan lapsettomille äitipuolille vanhemmuusrooli tulee sekundäärisenä roolina määräytyen siitä faktasta käsin, että he ovat valinneet puolison, jolla on lapsia.

Äitipuolien taloudellinen tilanne saattaa vaikuttaa siihen, kuinka vangitsevana tai rajoittavana he äitipuolen roolinsa kokevat. DeSion (2008) tutkimuksessa lapsettomien äitipuolien koulutustaso ja työllisyysaste oli korkeampi kuin niiden äitipuolien, joilla oli myös omia lapsia. Tämän vuoksi lapsettomat äitipuolet olivat taloudellisesti itsenäisempiä. Taloudellisen tilanteen vakaus ei kuitenkaan vähentänyt taloudellista stressiä. Koska heillä on vaurautta, he kokevat myös enemmän taloudellisia vaatimuksia perhettään kohtaan. Tilanne on epätasapainoinen, koska heillä ei ole elatusvelvollisuutta yhtäkään lasta kohtaan, mutta silti hänen odotetaan osallistuvan myös lapsipuolten kuluihin (DeSio 2008). Haastattelemani äitipuolet sen sijaan eivät tuntuneet kokevan taloudellista stressiä tai epäoikeudenmukaisuutta. Osa heistä piti luonnollisena osallistua myös lapsipuoltensa kuluihin. Toisilla taas oli puolisonsa kanssa selkeä sopimus siitä, kuka mistäkin vastaa.

Taloudellisesti Martilla ja Pauliinalla on selkeä jako. Asumiseen liittyvät kulut maksetaan puoliksi ja kumpikin käy kaupassa. Muilta osin kummallakin on omat taloudet. Martti maksaa kaikki tyttärensä Sannan pakolliset menot. Pauliina saattaa viedä Sannan syömään tai kahville ja tarjoaa tällöin mielellään tälle. Velvoitteita Sannan elättämisestä Pauliina ei koe. Martti ja Pauliina ovat kummatkin tyytyväisiä tähän järjestelyyn ja yhtä mieltä siitä, että tällainen jako on hyvä.

8. LAPSETTOMAT ÄITIPUOLET JA PARISUHDE

Uusparisuhteessa parisuhteen muodostuminen alkaa aivan eri lähtökohdasta kuin kahden lapsettoman aikuisen parisuhteessa. Uusperheessä alusta asti mukana on kolmas tai useampia osapuolia. Broberg (2010) viittaa Riitta Jallinojaan (2000), jonka mukaan aina kun parisuhteeseen tulee mukaan joku kolmas tai "vieras" osapuoli, puoliset pakotetaan ainakin jonkin verran kauemmaksi toisistaan. Kolmas osapuoli voi olla lapsi, työ, sairaus, alkoholismi tai mikä tahansa muu tekijä, joka vie huomiota pois parisuhteesta ja puolisoista. Uusparisuhteessa kolmas on aina läsnä.

Uusparisuhteita tutkineen Anne Kontkasan (2012) mukaan uusperheiden miehet ovat keskimäärin tyytyväisempiä parisuhteeseensa kuin uusparien naiset. Tämän ajatellaan johtuvan äitipuolen monimutkaisemmasta asemasta uusperheessä. Kontkasan tutkimuksessa nousi joitakin erityisesti äitipuoliperheitä luonnehtivia tekijöitä. Yksi tekijä oli, että äitipuoliperheissä tapahtui lukkiutumista negatiiviseen vuorovaikutuskierteeseen enemmän kuin muissa perhetyypeissä. Toiseksi äitipuoliperheissä miehen entisen perheen vaikutus näytti tunkeutuvan erityisen voimakkaasti uusperheen arkeen, mikä muodostaa oman haasteensa uusparisuhteelle.

Kontkasan (2012) mukaan parisuhdetyytyväisyyden kannalta ei ole eroa, onko molemmilla puolisoilla biologisia lapsia vai ei. DeSion (2008) tutkimuksessa sen sijaan parisuhdetyytyväisyys oli korkeampi niillä äitipuolilla, joilla oli myös biologisia lapsia. Lapsettomat äitipuoleet kokivat äitipuolen roolin vangitsevampana kuin äiti-äitipuoleet ja he myös kokivat enemmän ulkopuolisuuden tunnetta. Nämä tekijät heikensivät parisuhdetyytyväisyyttä.

Uusvanhemmuus ja parisuhde ovat tiiviisti toisiinsa kytkeytyneitä ja molemminpuolisessa vuorovaikutussuhteessa. Yhtäältä vahva parisuhde auttaa luomaan hyvät suhteet lapsipuoliin. Toisaalta selkeäksi muodostunut paikka puolison lasten elämässä on parisuhdetyytyväisyyden edellytys. Minna Murtorinne-Lahtisen (2013) mukaan uusperheen miesten ja naisten tyytyväisyys parisuhteeseen riippuu pitkälti siitä, miten lastenhoidon, kotitöiden ja päätösvallan jako toteutuu. Kun äitipuoliperheiden isät ovat aktiivisessa roolissa lastenhoidossa, parisuhde kukoistaa. Kontkasan (2012) mukaan taloudellisen ja sosiaalisen vastuun ottaminen ei-yhteisen lapsen elämästä lisää parisuhdetyytyväisyyttä ja ilmentää parisuhteen toimivuutta.

Suomalaisissa uusperheissä kotitöiden työnjako jakautuu tasaisemmin kuin ydinperheissä ja uusparit ovat taloudellisesti itsenäisempiä kuin ydinperheiden parit (Broberg 2010). Nämä voidaan nähdä suhdetta tukevin tekijöinä. Kontkasan (2012) mukaan naiset kantavat enemmän

kasvatusvastuuta sekä ydinperheissä että uusperheissä. Miehet kuitenkin hyväksyvät enemmän kasvatusvastuuta, mikäli lapsi on biologinen. Näin ollen biologisen isän ja äitipuolen parisuhteessa voisi olettaa myös kasvatusvastuun jakautuvan tasapuolisemmin molemmille. Myöskin kahden naisen parisuhteessa vastuunjako saattaa olla tasapuolisempi, koska sukupuolirooleista johtuvaa epätasapainoa ei ole. Monet haastatteleistani äitipuolista kuvasivatkin omassa perheessään juuri tällaista tilannetta.

Taloudellisen vastuun Aino ja Lauri jakavat jokseenkin tasan. Aino osallistuu yhtä lailla myös tytärpuolensa Annastiinan kuluihin tämän ollessa heidän kodissaan.

Tasapainottavana tekijänä on, että Lauri puolestaan osallistuu Ainon koiran kuluihin.

Kotitöitä Aino ja Lauri tekevät molemmat. Vastuut jakautuvat kummankin taipumusten ja mieltymysten mukaan. Lauri siivoaa enemmän, Aino huolehtii pyykeistä ja ruuasta.

Kotitöistä ei ole koskaan tarvinnut riidellä.

Sen sijaan kasvatuksellisista näkemyksistä uusperheissä riidellään enemmän kuin ydinperheissä (Kontkanen 2012). Wednesday Martinin (2009) mukaan kasvatukselliset erimielisyydet korostuvat usein biologisen isän ja lapsettoman äitipuolen parisuhteessa. Hänen mukaansa eronneet vanhemmat ovat usein syyllisyyden tunteidensa vuoksi alttiita lipsumaan rajojen asettamisesta. Pelko yhteyden menettämisestä lapsiin saattaa ajaa etenkin eronneet isät miellyttämään lapsiaan. Uusvanhemmille on Martinin mukaan sen sijaan tyyppillisempää tiukempi suhtautuminen rajoihin. Etenkin lapsettomien vanhempipuolten kohdalla tottumattomuus lapsiperhe-elämään saattaa johtaa liiankin tiukkoihin vaatimuksiin esimerkiksi kodin siisteydessä. Riitatilanteet muodostuvat, kun biologisen vanhemman kenties tarpeettoman sallivat ja uusvanhemman tiukkarajaiset kasvatusnäkemykset polarisoituvat ja törmäävät toisiinsa.

Leenan ja Oskarin väliset riidat syntyvät usein lastenkasvatusta koskevista erimielisyyksistä. Leena on tiukempi, Oskari joustavampi. Oskari tuntuu joskus kärsivän siitä, että Leena vaatii tytärpuoleltaan Birgitalta enemmän ja pitää jäməkästi rajoista kiinni. Leena puolestaan kokee Oskarin sovittelavampana ja ärsyyntyy joskus siitä, jos Oskari tulee Leenan ja Birgitan keskinäisten konfliktien väliin.

Marikalle vaikeinta lapsiperhe-elämään sopeutumisessa on ollut suhtautuminen lapsen tarvitsevuuteen ja oma-aloitteisuuden puutteeseen. Marika omassa lapsuuden perheessä lapsilta odotettiin pärjäämistä ja itsenäisyyttä. Marikan tytärpuolelta Minnalta taas tällaista ei ole vaadittu. Marikan on ollut vaikea kestää sitä, että lapsi tarvitsee jatkuvaa muistuttelua ja huomauttelua. Hän kokee, että Paavo ja Minnan biologinen äiti eivät

kumpikaan ole uskaltaneet vaatia lapselta paljonkaan. Kenties eron jälkeen kumpikin on halunnut ylläpitää mahdollisimman mukavaa tunnelmaa. Vaikka Paavon ja Marikan kasvatuskäsitykset ovat pääosin samansuuntaisia, Marika kokee, että Paavo tekee liikaa asioita lapsen puolesta. Marika haluaisi vaatia esimerkiksi enemmän osallistumista kotitöihin.

Kasvatuksellisten ristiriitojen ei tarvitse kuitenkaan koitua uusparisuhteen kohtaloksi. Malisen ja Larkelan (2011) mukaan onnellisen parisuhteen salaisuus ei ole vaikeuksien ja ongelmien puute, vaan se, että vuorovaikutusta voidaan jatkaa erimielisyyksistä huolimatta. Parisuhteen kummaltakin osapuolelta vaaditaan sitoutumishalua sekä tahtoa kuunnella ja yrittää ymmärtää myös toisen osapuolen kokemusta. Toimivan uusparisuhteen kulmakivenä on puolisoiden välinen luottamus ja kunnioitus. Omista tunteista, tarpeista ja ajatuksista puhuminen lisää läheisyyttä ja yhteisyyttä. Hyvät neuvottelutaidot auttavat ratkaisemaan ristiriitoja ja sopimaan yhteisistä pelisäännöistä. Toimivassa parisuhteessa puoliset ratkovat kasvatukselliset erimielisyytensä kaksin ja puhaltavat yhteen hiileen lasten läsnäollessa (Murtoorinne-Lahtinen 2013). Uusperhe rakentuu parisuhteen varaan ja näin ollen parisuhteen toimivuus on kestävän uusperheen edellytys.

Riitta ei ole koskaan tosissaan harkinnut eroa tai uusperheestä lähtemistä. On ollut hankalia aikoja, jolloin hän on miettinyt, onko tässä mitään järkeä ja että elämä voisi olla helpompaakin. Vaikeina hetkinä rakkaus mieheen on ollut se, mikä on saanut jäämään. Riitan ja Petrin parisuhde on kantanut tiukoissa tilanteissa. Riitta arvostaa sitä, miten Petri on pystynyt pohtimaan vaikeitakin asioita rauhallisesti. Riitta kokee tärkeänä, että on voinut puhua jopa suhteesta lähtemisen mahdollisuudesta Petrin kanssa ilman että se olisi hajottanut suhdetta. Riitta myös näkee, että suurin osa ongelmista on tullut parisuhteen ulkopuolelta. Tavallaan ne ovat tiivistäneetkin ja saaneet toimimaan yhteisessä rintamassa. Nyt kun yhteistä elämää on jatkunut jo pitkään, on myös mahdollista nähdä, että kaikki vaikeat tilanteet ovat menneet ennemmin tai myöhemmin ohi.

9. UUSPERHEEN ERILAISET VAIHEET

Uusperheen syntyessä kaikilla osapuolilla on omat kuvitelmansa ja haaveensa. Aikuiset ovat vastarakastuneita ja haluavat uskoa kaikkien tulevan onnelliseksi, sopeutuvan toisiinsa ja rakastavan toinen toisiaan. Eron tai entisen puolisonsa menetyksen kokenut biologinen vanhempi haluaa korvata rikkoutuneen perheensä ja hyvittää lapsilleen näiden kokeman tuskan (Raittila ja Sutinen 2008). Lapseton äitipuoli haluaa voittaa lasten luottamuksen ja lunastaa paikkansa uusperheessä. Lapset puolestaan saattavat tässä vaiheessa vielä toivoa vanhempiansa palaavan yhteen, eivätkä välttämättä toivota äitipuolta avosylin tervetulleeksi. Joidenkin haastattelemieni äitipuolien tarinoista käy ilmi, että toisinaan taas lapset voivat ottaa uuden vanhemman hyvinkin hanakasti vastaan. Tällöin myös heidän haaveensa ehjästä perheestä kohdistuvat vastasyntyneeseen uusperheeseen. He voivat kohdistaa äitipuoleen kohtuuttomiakin odotuksia, joita tämä ei pysty täyttämään. Alun symbioosivaihe ja idealisoidut haavekuvat ovat luotuja rikkoutumaan.

Kasvatukselliset erimielisyydet kuten muutkin uusparisuhteen ristiriidat kärjistyvät tyypillisimmin vaiheessa, jossa uusperhe on ollut olemassa muutaman vuoden. Symbioosi ja sopeutuminen jäävät taakse. Uusparisuhteen aikuiset alkavat eriytyä toisistaan ja kummankin osapuolen oma yksilöllinen kokemus vahvistuu. Voidaan puhua tiedostamisvaiheesta (Papernow 1984). Tuskallisiakin tunteita aletaan tuntea, tunnistaa ja nimetä. Useimmiten lapseton äitipuoli on ensimmäinen, joka tulee piinallisen tietoiseksi muutoksen tarpeesta. Vanhan perheen käytännöt ja tavat ovat biologiselle vanhemmalle itsestäänselvyyksiä. Uusvanhempi taas kyseenalaistaa niitä ja haluaa rakentaa jotakin aivan uutta. Biologinen vanhempi kokee olevansa puolisonsa, lastensa ja mahdollisesti vielä ex-puolionsa välisessä ristituleessa. Lapset käyttävät hyväkseen uusperheen aikuisten välisiä erimielisyyksiä. Tässä vaiheessa tulee usein tarpeelliseksi hakea ulkopuolista apua terapiasta, vertaistuesta tai uusperhekirjallisuudesta (Papernow 1984, Larkela 2014, Hirvonen 2014).

Puolisen vuotta yhteen muuton jälkeen Aidon ja Laurin suhde alkoi kriisiytyä. Heidän käsityksensä lastenkasvatuksesta olivat hyvin erilaiset. Ainoa rassasi se, että Laurin tytär Annastiina sai itse päättää, koska tulee isälle ja koska lähtee takaisin äidille. Mitään suunnitelmia ei voitu yhdessä tehdä. Aidon mielestä Lauri ja tämän ex-vaimo antoivat lapsen päättää yksin liian suurista asioista. Annastiina oli tottunut ydinperheessä hyvin vapaaseen kasvatukseen. Lisäksi Ainoa ärsytti, että tyttö kohteli isäänsä kuin palvelijaa. Aidon aloitteesta uuspari hakeutui uusperheneuvontaan.

Kun tiedostamisvaihe etenee liikkeellepanovaiheeksi, kukin perheenjäsen alkaa ilmaista voimakkaammin omia tarpeitaan ja halujaan. Uusperheterioissa puhutaankin ”täysrähinystä” (Larkela 2014). Eriytyminen tapahtuu riitojen ja kaaoksen kautta. Tässäkin vaiheessa lapseton äitipuoli on vaatimassa usein kaikkein aktiivisimmin muutoksia, uusia sopimuksia ja sääntöjä. Hän on edelleen uusperheessä eniten ulkopuolella ja tyytymättömin tilanteeseen. Uusvanhempi saattaa leimautua ”riidankylväjäksi”, mutta itse asiassa hänellä on tärkeä rooli ydinperheestä lähtöisin olevien vanhojen struktuurien kyseenalaistajana ja uuden perheen omien käytäntöjen etsimisen käynnistäjänä. Tässä vaiheessa riitely on tärkeää, jotta muutos voi tapahtua ja kukin perheenjäsen löytää oman paikkansa uusperheessä.

Jos täysrähinystä päästään toimintavaiheeseen, uusparin aikuiset alkavat toimia yhteistyössä. He neuvottelevat, etsivät aktiivisesti ratkaisuja ongelmatilanteisiin ja tekevät sopimuksia. Lapset saattavat ensin vastustaa muutoksia ja sääntöjä, joita aikuiset nyt yhdessä asettavat. Perheen aikuiset toimivat yhteisenä rintamana ja lapset saavat olla lasten paikalla (Hirvonen 2014, Larkela 2014).

Uusperheneuvonnassa puhuttiin perheen pelisäännöistä. Lasta koskeviin käytäntöihin löytyi yhteistä linjaa. Aino ja Lauri laativat yhdessä Annastiinan kanssa perheen säännöt, jotka kaikki perheenjäsenet allekirjoittivat. Tytölle tuli nukkumaanmenoajat ja tarrasysteemi, jolla hyvin hoidetuista asioista palkittiin tarralla. Kun tarroja kertyi tietty määrä, koko perhe teki yhdessä jotakin kivaa. Näiden muutosten jälkeen uusperheen arki sujuikin pitkän aikaa hyvin. Aino ja Lauri jatkoivat kahdestaan keskusteluja, jotka uusperheneuvonta oli käynnistänyt.

Kun päästään uusperheen kehityksen myöhempisiin vaiheisiin, ollaan jo voiton puolella. Kontaktivaiheessa kaikkien uusperheen jäsenten välille on syntynyt ihmissuhde (Papernow 1984). Parisuhteessa aiemmin ilmenneet polarisaatiot väistyvät. Puolisot pystyvät toimimaan yhdessä, ”samalla puolella” vastakkainasetteluiden sijaan. Vaikeistakin asioista pystytään puhumaan turvallisessa ilmapiirissä. Vaikka riitoja ja erimielisyyksiä saattaa edelleen tulla, niitä luonnehtii tuoreus ja kyky viedä tilanteet ehyeen loppuun. Myös lapseton äitipuoli kokee löytäneensä paikkansa, eikä joudu enää taistelemaan siitä. Vanhemmuus koetaan jaetuksi asiaksi ja vastuunjako lasten ja kodin hoidosta on selkeä. Erityisesti uusvanhemmalle voi olla tärkeää, että myös keskustelu kasvatuksellisista kysymyksistä jatkuu, vaikkei akuutteja erimielisyyksiä enää olisikaan.

Nykyään Millan kokemus uusperheellisenä on hyvin erilainen kuin alkuvaiheessa. Elämä on enimmäkseen aika tasapainoista ja tyyntä. Milla mieltää olevansa tasavertainen toinen aikuinen perheessä. Rohkeus ja kyky ottaa vastuuta lapsesta on vuosien varrella kasvanut. Viimeisten parin vuoden aikana Millan identiteetti vanhempana on selkeytynyt. Hän kokee, että hänellä saa olla oma mielipide kasvattajana ja hän voi itse määrittää, millainen vanhempi haluaa olla. Edelleen Milla kaipaa paljon keskustelua kasvatuksesta ja vanhemmuudesta puolisonsa kanssa. Välillä näyttää, että Kristiinalle vanhemmuus on itsestäänselvää, asiat vain lutviutuvat. Milla ei koe niin. Hän pohtii, onko tämä ero persoonakysymys vai liittyykö uusvanhemmuuteen. Uusvanhemmalle mikään ei ole itsestäänselvää vaan vanhemmuus on pitänyt rakentaa pala palalta.

Uusperhesyklin viimeisessä niin kutsutussa ratkaisuvaiheessa koko uusperheen identiteetti on selkiytynyt. Suhteet perheenjäsenten välillä ovat vakiintuneet. Parisuhteessa voidaan puhua rakkaudesta, johon on päästy alun rakastumisen ja sen jälkeen tapahtuneen eriytymisvaiheen jälkeen. Elämä on selkeästi helpompaa kuin syklin alkuvaiheissa. Asiat rullaavat omalla painollaan. Kriisejä ja konflikteja saattaa ajoittain tulla, mutta ne pystytään ratkaisemaan nopeammin ja loppuun asti. Vaikeiden vaiheiden läpikäyminen on vahvistanut luottamusta uusperheen kykyyn selviytyä yhdessä kriisienkin läpi (Hirvonen 2014, Larkela 2014, Papernow 1984).

10. SUHDE LASTEN TOISEEN BIOLOGISEEN VANHEMPAAN

Uusperheen äitipuolet ovat aina tavalla tai toisella suhteessa myös lapsen toiseen biologiseen vanhempaan. Heteroparisuhteeseen perustuvissa uusperheissä tämä on biologinen äiti. Raittilan ja Sutisen (2008) mukaan uuden ja vanhan perheen välistä valtataistelua käyvät nimenomaan naiset keskenään. Äitiydessä on ylivoimaa, joka usein jyrää uusperheenkin tontille. Äitipuolet ja etenkin lapsettomat äitipuolet saattavat puolestaan kokea katkeruutta joutuessaan hoitamaan toisen naisen lapsia. Katkeruutta lisää, jos biologinen äiti ei anna tunnustusta vaan ilmaisee tyytymättömyyttä äitipuolen tapaan hoitaa asioita (Raittila ja Sutinen 2008). DeSion (2008) mukaan lapsettoman äitipuolen voi olla vaikeaa tulla toimeen lasten biologisen äidin kanssa, koska hän ei jaa biologisen äidin roolia ja statusta tämän kanssa. Vastoin tahtoaan lapsettomat äitipuolet saattavat kokea suhteen lapsen biologiseen äitiin erityisen vaikeana. Samalla kun he surevat omaa lapsettomuuttaan, saattavat he kokea kateutta ja katkeruutta lasten biologista äitiä kohtaan, tämä kun on saanut jakaa vanhemmuuden äitipuolen nykyisen puolison kanssa.

Ei ole lainkaan harvinaista, että lasten biologinen äiti ei hyväksy äitipuolta lasten elämässä ja pyrkii horjuttamaan uusperheen kasvurauhaa ja tasapainoa. Ilmiö tulee erittäin vahvasti esille haastattelemieni äitipuolten tarinoissa. Haastattelemistani seitsemästä äitipuolesta neljällä ei ole mitään yhteyttä lasten biologiseen äitiin. Biologinen äiti ei halua tavata äitipuolta eikä kommunikoida millään tapaa. Äitipuolet olisivat halukkaita jonkinlaiseen yhteistyöhön. Siihen ei kuitenkaan ole edellytyksiä. Lasten biologiset äidit käyttäytyvät tavalla, joka vaikeuttaa huomattavassa määrin äitipuolten paikkaa uusperheessä.

Aino ei ole koskaan tavannut tytärpuolensa Annastiinan biologista äitiä. Lauri tulee ex-puolisonsa Siirin kanssa jotenkuten toimeen, lapsen asioista on mahdollista sopia. Ainoa Siiri ei halua tavata. Alussa Aino ei voinut näyttäytyä lähelläkään Annastiinan toista kotia. Nykyään hän voi olla mukana, jos esimerkiksi Annastiina haetaan äidiltään. Ovelle hän ei edelleenkään saa tulla, mutta vilkuttelee auton ikkunasta. Siiri on edelleen katkera erosta ja ilmeisesti yhä toivoo, että voisi palata vielä Laurin kanssa yhteen. Hän on puhunut myös Annastiinalle siihen sävyyn, että kyllä isä ja äiti vielä palaavat yhteen. Siirin suhtautuminen on vaikeuttanut huomattavalla tavalla Ainon paikan löytämistä uusperheessä. Jos Aino, Lauri ja Annastiina ovat kolmestaan lomalla, Siiri saattaa soittaa huutaen ja itkien puhelimesta. Annastiina alkaa tällöin myös itkeä ja koko perheen tunnelma muuttuu. Aino näkee, että Siirin toiminnan takana vaikuttaa pelko, että Aino veisi äidin paikan Annastiinan elämässä. Koska Siiri ei hyväksy Ainon olemassaoloa Annastiinan elämässä, Aino ei ole voinut osallistua esimerkiksi koulun juhliin vaikka olisi

halunnutkin. Oman paikan määrittäminen uusperheessä on ollut hankalaa ja Aino on kokenut paljon ulkopuolisuutta.

Yhden haastattelemani äitipuolen tapauksessa suhteessa biologiseen äitiin on ollut erilaisia vaiheita. Aluksi biologinen äiti suhtautui äitipuoleen positiivisesti ja näin helpotti uusperheen alkuvaiheita. Tilanne kuitenkin vaikeutui biologisen äidin muuttuneen perhetilanteen ja sitä seuranneiden huoltajuuskiistojen myötä. Välit kahden kodin välillä olivat lukossa monta vuotta. Nytemmin välit ovat taas korjaantuneet asiallisiksi.

Riitan lapsipuolten biologinen äiti Marjatta salli Riitan tulla lasten elämään, mikä helpotti äitipuolen paikan ottamista. Riitta piti lapsista eikä kokenut vaikeaksi löytää yhteyttä näihin. Myös lapset alkoivat nopeasti mieltää Riitan isänsä uutena puolisona ja perheenjäsenenä. Suhteellisen toimiva yhteistyö lasten kahden kodin välillä vaikeutui, kun lasten äidin uusperheeseen syntyi uusi vauva. Toinen nuoremmista tytöistä halusi muuttaa isälleen asumaan. Tästä käynnistyi huoltajuusriita, joka eteni oikeuteen saakka. Tämän ajan Riitta muistaa raskaana vaiheena. Välit Marjattaan kiristyivät. Tätä ennen kommunikointi lasten asioista oli sujunut suhteellisen ongelmitta ja Riittakin oli hoitanut joitakin lasten asioita suoraan Marjatan kanssa. Nyt Marjatta ei enää tervehtinyt Riittaa. Vuosien varrella suhde lasten biologiseen äitiin on kuitenkin korjaantunut ja esimerkiksi lasten ylioppilasjuhlissa kaikki vanhemmat ovat olleet yhdessä.

Yhden haastattelemani äitipuolen kohdalla uusperhe on syntynyt leskeytymisen jälkeen eli lasten biologinen äiti on kuollut. Tämä tilanne tuo aivan omat erityiskysymyksensä. Kuollut vaimo ja äiti on vahvasti läsnä uusperheen elämässä poissaolonsa kautta.

Tarjan kertomuksesta käy ilmi, ettei ole helppoa olla lesken puoliso ja äitinsä menettäneiden lasten äitipuoli. Tarja kokee olevansa ikuinen kakkonen. Jollei Leila olisi kuollut, vanha perhe olisi todennäköisesti yhä yhdessä. Tarja kaipaa vertaistukea naisista, jotka olisivat samassa tilanteessa. Sellaista vertaistukea ei ole ollut helppo löytää. Oman roolin vaikeus ei ole jaettavissa ystävien ja sukulaisten kanssa. Tarja kokee, että monella tavalla asiat ovat menneet hyvin: lapset ovat hyväksyneet hänet perheeseen, miehen sukulaiset ja myös edesmenneen biologisen äidin sukulaiset ovat ottaneet Tarjan lämpimästi vastaan, Tarjan oma äiti ja sisarukset iloitsevat uusperheestä. Koska tavallaan kaikki on niin hyvin, läheiset ihmiset eivät ymmärrä Tarjan kokemia ristiriitaisia tunteita. Näiden tunteiden jakaminen on kenties mahdollista vain muiden samoja asioita kokeneiden ihmisten kanssa.

Mikäli lasten biologisella äidillä on mielenterveys- tai päihdeongelmia, heijastuu se vahvasti myös uusperheen arkeen.

Leena ei ole koskaan tavannut lasten äitiä, Beritiä. Berit ei halua tavata Leenaa eikä olla tämän kanssa missään tekemisissä. Lasten isää hän mustamaalaa lapsille. Oskarin ja Beritin yhteistyö vanhempina on vaikeaa. Berit on mielenterveydeltään epävakaa ja koko uusperheen arkea leimaa pelko siitä, että jotain ikävää tapahtuu. Leena tunnistaa itsessään vihan tunteita lasten biologista äitiä kohtaan. Tämän vastuuttomuus suhteessa lapsiin nostaa voimakkaita tunteita.

Vain yksi ainoa haastattemistani lapsettomista äitipuolista kuvaa suhdettaan lapsen toiseen biologiseen vanhempaan toimivana. Mielenkiintoista on, että tämä äitipuoli elää liitossa lapsen biologisen äidin kanssa. Tällöin tarkasteltavaksi tulee äitipuolen suhde lapsen biologiseen isään – toisin kuin muilla äitipuolilla.

Millan suhde Jennan toiseen biologiseen vanhempaan, isään, on toimiva. Milla kuvaa sen kehittyneen matkan varrella. Alussa suhde oli välittelevämpi kun ero oli vielä tuore. Ajan kuluessa yhteydenpito on lisääntynyt. Asiaa kenties nopeutti se, että myös Jennan isä löysi uuden puolison. Kaikki neljä vanhempaa ovat tekemisissä keskenään ja viettävät nykyään esimerkiksi juhlapäiviä yhdessä. Asioista on mahdollista sopia ja Milla kokee, että Jennan kahdet vanhemmat auttavat toinen toisiaan. Jennan isästä ja tämän nykyisestä avovaimosta on tullut eräänlaisia perheenjäseniä. Yhteistyö toimii ja osapuolet välittävät toinen toisistaan.

Anna Moringin (2014) mukaan tällaisia tilanteita on enemmänkin sateenkaariperheissä. Ovatko homot ja lesbot joustavampia tai vuorovaikutustaitoisempia kuin heterot? Onko kyse siitä, että sateenkaariperheissä tietyt myytit, kuten ”pyhä äiti” tai ”oikea ydinperhe” ovat lähtökohtaisesti kyseenalaistettuja? Moringin mukaan kyse voi olla myös siitä, että sateenkaariperheet ovat tottuneet ”neuvottelun eetokseen”. Kun juridiset linjat eivät suojaa ja vanhemmuuskysymykset eivät ratkea ydinperhenormien mukaisesti, syntyy enemmän neuvotteluun perustuvaa vanhemmuutta. Tällöin tahtoa ja valmiutta yhteistyöhön lapsen toisen kodin vanhempien kanssa on kenties enemmän. Mahdollisesti osuutensa on myös sillä, että Millan tapauksessa hänen oma puolisonsa on lapsen äiti ja toinen biologinen vanhempi siis isä. Isät ovat erotilanteissa haavoittuvaisemmassa asemassa kuin äidit (Raittila ja Sutinen 2008). Äidit puuttuvat uusperheen asioihin enemmän. Samoin korostuneesti edustettuna on se, ettei miehen entinen puoliso, yleisimmin siis lasten äiti, hyväksy entisen miehensä nykyistä suhdetta (Kontkanen 2012).

11. UUSPERHEELLISYYDEN ILOT

Vaikka lapsettomien äitipuolten elämässä on kehitysvaiheensa ja usein suuretkin haasteensa suhteessa kaikkiin uusperheen osapuoliin, kaikki haastattelemani naiset ovat valinneet sitoutua uusperheeseen. Rakkaudellinen parisuhde näyttäytyy suurimpana kantavana voimana. Parisuhteessa on voinut puhua vaikeistakin asioista ja siihen on voinut turvautua hankalina hetkinä. Äitipuolet ovat kiitollisia myös saamastaan ammattiavusta, vertaistuesta ja tiedosta.

Viime kädessä kaikki palautuu parisuhteeseen. Parisuhde ratkaisee sen, miten uusperhe toimii. Aino toteaa, että kyllä rakkaus onkin kantanut pitkälle. Lisäksi apua on ollut vertaistuesta, uusperhekirjallisuudesta ja uusperheneuvonnassa käymisestä. Ne ovat osaltaan auttaneet oman paikan löytämisessä ja tukeneet vaikeimpien paikkojen yli.

Äitipuolten on helppo löytää uusperheen elämästä ilon ja onnen aiheita. He nauttivat arkisesta perhe-elämästä ja yhteisistä lomista. Varsin moni haastattelemistani äitipuolista mainitsikin juuri yhteiset lomat tärkeinä uusperhettä yhdistävinä tilanteina.

Käännekohtana Pauliina kokee viikon lomamatkan, jonka Pauliina, Martti ja Sanna tekivät yhdessä. Tämän matkan aikana Pauliina koki ensimmäistä kertaa, että lapsi voi tuoda jotakin positiivista, jotakin lisää. Siihen asti Pauliina oli kokenut, että Sannan läsnäolo oli aina häneltä itseltään pois.

Marikalle odottamattoman mukavaa on ollut viettää loma-aikoja yhdessä Paavon, Minnan ja Marikan veljentytön kanssa. Veljentyttö on suunnilleen saman ikäinen kuin Minna ja työtöt ovat viihtyneet hyvin yhdessä. Tämä on tuonut Marikalle ihan uuden tason myös rooliinsa tätinä.

Osa haastattelemistani äitipuolista mainitsi ilon aiheena myös sen, että he pääsevät osallisiksi lasten elämän tärkeistä päivistä. Toisilla taas tämä puoli perhe-elämästä on varsin rajoitettu, koska lapsen toinen biologinen vanhempi ei hyväksy äitipuolen olemassaoloa lapsen elämässä. Useimmat äitipuolet kokevat myönteisenä, jos voivat osallistua esimerkiksi lapsen koulun juhliin.

Milla puhuu positiivisesti siitä, miten kokee uusperhe-elämän nykyvaiheen. Tuntuu kivalta, että on perhe ja on mukavaa tehdä asioita perheenä. On palkitsevaa, kun nykyään lapsen kanssa on varma ja luonteva olo. Millan ja Jennan välille on syntynyt "omia juttuja", joita

he tekevät kahdestaan. On mukavaa huomata, että lapsi innostuu jostain, mikä on myös Millalle tärkeää. Milla on kokenut hienona voida olla mukana esimerkiksi Jennan päiväkodin ja koulun juhlissa. Nämä tilaisuudet ovat nostaneet pintaan myös omia lapsuusmuistoja.

Miltei kaikki haastatteleman äitipuolet kuvasivat jonkinlaista ylpeyttä vanhemmuudesta. Äitipuolet tuntevat ylpeyttä sekä uuslastensa kehityksestä että omasta kasvamisestaan vanhempina.

Tarja kokee kaikista haastavista asioista huolimatta uusperhe-elämän voittopuolisesti positiivisena. Lapset ovat mukavia. Yksittäiset hetket heidän kanssaan voivat olla todella hienoja ja missään ei ole niin hauskaa kuin hyvinä hetkinä lasten kanssa. Tarja on oppinut pitämään myös lapsiperheen rutiineista ja suunnitelmallisuudesta. Itsestä on löytynyt uudenlaisia piirteitä perhearjessa. Tarja kuvaa oppineensa tuntemaan itsensä paremmin. Hän on tyytyväinen huomattessaan, että hallitsee perheenäidin roolin ja osaa toimia lasten kanssa, vaikka aiempaa kokemusta lapsista ei ole.

Uusperhe näyttäytyy monelle lapsettomalle äitipuolelle arvokkaana oppimisen paikkana.

Uusvanhemmuuden kautta he ovat kohdanneet itsessään sellaisia puolia, jotka muutoin olisivat jääneet vieraksi.

Uusperhe on myös opettanut Leenalle paljon. Hän kokee, että on joutunut uusperheessä kohtaamaan sellaisia tunteita ja puolia itsessään, joita ei ole missään muualla tullut vastaan. On pitänyt miettiä uudelleen suhdetta omaan äitiin ja aiempiin sukupolviin. Monet asiat ovat kääntyneet uuteen valoon. Uusperhe ja äitipuoleus on myös tarkoittanut täydellisyyden ihanteista luopumista ja mokaamaan opettelemista. Aluksi Leenan oli helppo kokea itsensä hyvänä vanhempina ja hän vitsaili ”pahasta äitipuolesta”. Nykyään myös omat ikävät puolet ovat tulleet tutuiksi: pahana äitipuolena oleminen ei olekaan aina enää vitsikästä. Vaikeistakin tunteista huolimatta Leena suhtautuu uusperheellisyyteensä arvokkaana kokemuksena. Se on ollut kovempi koulu ja tehokkaampi psykoterapia kuin mikään muu ja sellaisena myös hyvin merkityksellinen.

Onnea äitipuolille tuo myös mahdollisuus vaikuttaa lapsipuolten elämään sekä voida jakaa näille jotakin omasta osaamisestaan ja persoonastaan.

Uusperheen myötä Aino on saanut uuden maailman ja nauttii puuhailusta tytärpuolensa kanssa: leipomisesta, ruuanlaitosta, yhteisistä lomareissuista. Ainoa ilahduttaa, että hän

on voinut jakaa Annastiinalle asioita, joita osaa ja avata tälle toisenlaisia maailmoja kuin mitä tämän biologiset vanhemmat edustavat.

Haastattelemi n naiset ovat kukin eri vaiheessa uusperheessään. Vasta muutaman vuoden olemassa olleiden uusperheiden ilot ovat toisenlaisia kuin jo pitkän historian omaavien uusperheiden. Riitan lapsipuolet ovat kaikki jo aikuisia ja lähteneet kotoa. Tyhjä pesä on uusi elämänvaihe, joka tarjoaa uudenlaisen perspektiivin elettyyn elämään. Aivan uuden tason äitipuoleuteen tuo tytärpuolen raskaus.

Nyt kun yhteistä elämää on jatkunut jo pitkään, on myös mahdollista nähdä, että kaikki vaikeat tilanteet ovat menneet ennemmin tai myöhemmin ohi. Tämänhetkinen elämänvaihe on helppo. Riitta ja Petri asuvat kahdestaan. Heillä on mahdollisuus asioihin, jotka piti lapsiperhevaiheen aikana sulkea pois. He ovatkin matkustelleet ja olleet paljon ulkomailla. Kumpikin omistautuu voimakkaasti työlleen. Riitta kokee, että uusperhe on tuonut paljon hyviä juttuja. Lasten kanssa on ollut hienoja hetkiä ja keskusteluja. Elämä on ollut rikasta. Nykyisessä vaiheessa uutta iloa tuovat myös lasten kumppanit. Riitta iloitsee kivoista vävyistään. Aivan tuore tieto on, että yksi tytöistä on raskaana. Riitasta on siis tulossa isovanhempi. Kun tyttö ilmoitti Riitalle raskaudestaan, hän sanoi heti, että lapselle Riitta ei ole sitten mikään puolikas, vaan yksinkertaisesti mummi.

12. "OTHER-MOTHERS" – TOISEUS OSANA IDENTITEETTIÄ

Lapsettomien äitipuolten rooli on moniselitteinen ja määrittämätön. Sanat "lapseton" ja "äitipuoli" viittaavat kumpikin vajavuuteen: lasten puutteeseen, äitiyden puolinaisuuteen. Olen yrittänyt keksiä termejä, jotka eivät perustuisi vajavuuteen tai negaatioon. En ole toistaiseksi onnistunut siinä. Sanoissa on valtaa ja sanavalinnoilla myös ylläpidämme myyttejä. Olisikin tärkeää voida löytää ilmaisuja, jotka vahvistaisivat uusperheellisten naisten asemaa ja identiteettiä. On vaikea esitellä itsensä ylpeänä ja omanarvontuntoisena lapsettomaksi äitipuoleksi.

Pamela J. Downen (2001) mukaan biologisen äitiyden yliverlainen asema näkyy siinä, miten kaikki muut äitiyden muodot on määriteltävä lisämäärein: isoäidit, adoptioäidit, sijaisäidit ja äitipuolet. Kun biologinen äitiys nähdään lähtötasona kaiken äitiyden tarkastelulle, siitä tulee normi. Äitiyden normi pitää sisällään raskauden, synnytyksen ja geneettisen siteen. Muiden naisten pääsy äitiyden alueelle on tiukasti rajattu. Tämä jako marginalisoi kaikki toisenlaiset äidit – joita Downe kutsuu hauskaasti termillä "other-mothers". (Downe 2001)

Muutaman haastattelemani lapsettoman äitipuolen kertomuksissa tulikin esille se, miten he kokevat roolinsa lapsettomana äitipuolena vähemmistössä elämiseksi. Vähemmistöidentiteettiin liittyy pelko torjutuksi tulemisesta ja siihen liittyvä häpeä. Useampi äitipuoli käytti termiä "tulla kaapista" kertoessaan kokemuksista, joissa on julkisesti paljastanut olevansa lapseton äitipuoli. Tämä herätti mielenkiintoista pohdintaa siitä, miten lapsettomat äitipuolet voisivat vähemmistönä ajaa omia oikeuksiaan. Milla hahmottaa asiaa sekä homoseksuaalisuuden että äitipuoleuden näkökulmasta.

Suhteessa ympäröivään maailmaan Milla koki joutuneensa "tulemaan kaapista" jatkuvasti silloin kun Jenna oli pienempi ja Milla esimerkiksi haki tätä päiväkodista. Milla mieltää, että kaapista tulemisen kokemus liittyi ennen kaikkea naissuhteessa elämiseen. Hermostutti, miten esimerkiksi päiväkodin henkilökunta suhtautuu siihen, että Jennalla on samassa kodissa äiti ja äitipuoli. Käytännössä Milla ei koskaan kohdannut mitään näkyviä negatiivista suhtautumista päiväkodin tai koulun taholta. Laajentuneen uusperheen sukulaisten taholta sen sijaan Milla on kokenut torjuntaa. Kaikkien ei ole ollut helppo hyväksyä uusperhettä. Myös äitipuoli-nimitykseen yhdistyy Millan mielestä kielteisiä painolasteja. Päädyimmekin pohtimaan, voisivatko lapsettomat äitipuolet tulla ylpeästi äitipuoli-kaapista ja ajaa oman vähemmistönsä asiaa.

Lapsettomat äitipuolet haastavat äitiyden identiteetin ja sosiaalisten normien rajoja jo pelkällä olemassaolollaan. He asettuvat määrittelemättömälle välialueelle – vanhemmuuden ja ei-vanhemmuuden välimaastoon. Tässä piilee myös mahdollisuuksia. Haastatteluissa tuli esiin emansipatorinen näkökulma. Lapsettomilla äitipuolilla on mahdollisuus määritellä naiseutensa omalla tavallaan, omista lähtökohdistaan.

”Toisenlainen perhe” on ollut Marikalle helposti hyväksyttävä valinta. Hän mieltää, ettei ole koskaan pyrkinyt ydinperheajatteluun. ”Äiti, isä, kaksi lasta ja Volvo” ei ole koskaan ollut hänen ihanteensa. Hänelle on ollut tärkeää voida kyseenalaistaa perinteisiä naiskuvia ja määritellä uudelleen sitä, millaisessa roolissa nainen voi perheessä olla. Näin ollen myöskään uusperheellisyys ei ole herättänyt sen suurempia identiteettiritiriitoja. Myöskin työnsä kautta Marika on tekemisissä vähemmistöryhmien kanssa. Hän näkee tärkeänä yhteiskunnallisen vaikuttamisen. Lapsettoman äitipuolen roolin voi nähdä hyvänä tapana rikkoa liian ahtaita naiskäsitteitä.

Moni haastattelemistani naisista näki uusperheen toiseuden voimavarana myös lapsille. Kun ei itse edusta normia, joutuu myös ravistelemaan liian ahtaita käsitteitä. Parhaimmillaan se taas synnyttää suvaitsevaisuutta, joka siirtyy myös lapsille.

Pauliina näkee uusperheensä suvaitsevana ja moniarvoisena. Myös lapsia haastetaan keskustelemaan ja nämä näkevätkin erilaisuuden selkeästi voimavarana. Pauliina kokee rikkautena sen, miten uusperheessä kaikki osapuolet joutuvat keskustelemaan, neuvottelemaan ja työstämään asioita aktiivisesti. Ydinperheessä on joskus ehkä helpompi ottaa asiat annettuina ja yksiä totuuksia voi syntyä. Uusperheessä niin ei helpostikaan käy, koska on otettava huomioon eri osapuolien näkemykset ja kokemusmaailmat. Uusperheellisyys itsessään edellyttää yhdestä totuudesta luopumista.

Toiseus siis tuntuu väistämättä liittyvän lapsettomien äitipuolien identiteettiin. Näin on, koska kulttuurissamme vanhemmuuden rajat ovat niin kapeat. Lähtökohtaisesti lapsella voi olla vain yksi äiti ja yksi isä. Ajatus monivanhemmuudesta poikkeaa normista ja näyttäytyy uhkaavana. Päiväkodin, koulun ja harrastusten lomakkeissa on tila vain kahden vanhemman tiedoille. Jos sinne lisää kolmannen tai neljännen vanhemman tiedot, tulee väistämättä tietoiseksi siitä, että rikko normia.

Downe (2001), kuvaa eroa, jonka havaitsi ihmisten reaktioissa riippuen siitä, mitä vastasi ”onko sinulla lapsia?” –kysymykseen. Mikäli hän vastasi, että ”kyllä, kaksi tytärtä”, vastapuolen reaktio oli varauksettoman positiivinen. Mutta jos vastaus oli, ”kyllä, kaksi tytärpuolta”, hän havaitsi, että keskustelukumppanin reaktiossa olikin useimmiten havaittavissa hämmennystä, epämukavuutta ja etääntymistä. Keskustelu loppui lyhyeen. (Downe 2001). Aivan samoja havaintoja olen tehnyt itsekin. Asialla on kuitenkin toinenkin puoli. Varaudummeko me lapsettomat äitipuolet lähtökohtaisesti puolustamaan tai häpeämään asemaamme ja siksi myös aikaansaamme ympäristössämme varautuneempia reaktioita? Tarvitseeko meidän tehdä niin? Voisimmeko ottaa suvereenisti vain ottaa paikkamme ja lakata vertaamasta itseämme biologisiin vanhempiin?

1960-luvun radikaalifeministit tekivät tunnetuksi iskulauseen ”Henkilökohtainen on poliittista”. Henkilökohtaisen politisoinnin pyrkimyksenä oli kiinnittää huomio valtarakenteisiin jokapäiväisessä arjessa ja ihmissuhteissa. Muutosta pyrittiin saamaan aikaan henkilökohtaisten tekojen kautta. (Niemelä 2010). Törmäsin tähän sloganiin ensimmäisen kerran parikymppisenä taideopiskelijana. Ajatus tuntui merkittävältä ja vallankumoukselliselta. Se korosti yksilön vaikutusmahdollisuutta pienten tekojen kautta. Tähän ajatukseen palaan nyt ajatellessani lapsettomien äitipuolten asemaa. Vaikutamme jokaisella valinnallamme, teollamme ja sanallamme siihen, millaisena meidät ja edustamamme vähemmistö nähdään. Tätä valinnan ja vaikuttamisen mahdollisuutta meidän kenties tulisi myös käyttää.

13. LOPUKSI

Tämän työn kirjoittaminen on ollut minulle henkilökohtaisesti tärkeä ja antoisa prosessi. Haastattelujen tekeminen oli ehkä kaikkein innostavinta. Oli todella kiinnostavaa kuulla muiden lapsettomien äitipuolien tarinoita ja sitä kautta saada kokemus, että meitä on enemmänkin. Haastatteluiden auki kirjoittaminen ja tekstimateriaalin työstäminen on avartanut ja selkeyttänyt käsitystäni lapsettoman äitipuolen roolista. Ajatus oman henkilökohtaisen roolin politisoimisesta on voimauttava.

Omassa uusperheessäni on meneillään seitsemäs vuosi. Uusperheen kehitysvaiheita käsittelevässä kirjallisuudessa sanotaan usein, että uusperhe käy kaikki vaiheet läpi noin seitsemässä vuodessa. Tällä hetkellä minusta tuntuu, että se voi pitää paikkansa. Tuntuu, että me olemme jo voiton puolella.

Näen monia hyviä puolia uusperheellisyydessä ja useamman ihmisen kesken jaetussa vanhemmuudessa. Kun lähdän lapsiviikkoina työmatkalle, en ole huolissani, miten isä ja lapsi pärjäävät kahdestaan. He ovat pärjänneet jo ennen minuakin. Toisaalta olen ottanut täysimittaisesti vastaan paikkani uusperheemme toisena vanhempana. Olen juuri viettänyt viikonlopun kaksin tytärpuoleni kanssa. Meillä on uusi yhteinen harrastus, ratsastus. Sen kautta tulee näkyviin suhteemme parhaat puolet. Nautin yhdessä tallilla vietetystä ajasta. Iloitsen saadessani opettaa lapselle hevostaitoja, joita olen itsekin jo lapsesta asti harjoitellut. Keskinäisessä suhteessamme en koe olevani puolikas. Kentän laidalla lastensa ratsastusta katselevien vanhempien joukossa joskus edelleen tunnistan, miten hengitykseni salpautuu ja asentoni hiukan käpristyy, kun kerron muille äideille olevani tyttäni äitipuoli, en äiti. Varaudun torjuntaan. Nämä ovat kohtia, joiden kanssa minulla on vielä tekemistä. Valitsen kuitenkin tietoisesti astua niille alueille, jotka normin mukaisesti on varattu biologisille vanhemmille. Menen koulun vanhempainiltaan ja kirjoitan harrastuspaperiin myös omat yhteystietoni. Nämä ovat pieniä ja henkilökohtaisia tekoja, mutta samalla niitä arjen poliittisia valintoja, joilla raivaamme yhteiskunnallista paikkaamme.

Tuleva viikkoni on lapseton viikko, lapsi on toisessa kodissaan. Myös lapsettomissa viikoissa on puolensa. Niinä viikkoina voin tehdä huoletta ylitöitä, viettää kahdestaan miehen kanssa iltoja elokuvia katsellen ja keskittyä omiin harrastuksiini. Lapsettomista viikoista iloitseminen tuntuu usein kielletyltä. Olisiko siinäkin politisoitumisen paikka? Onko niin, että on turvallisempaa korostaa uusperheellisyyden raskaita ja vaikeita puolia? Saako osakseen vihaa, jos sanoo nauttivansa lapsettoman äitipuolen elämän molemmista puolista – perhe-elämästä ja aikuisten omasta

ajasta? Minulla ainakin on pelko, että jos sanon näin ääneen, joku leimaa minut itsekkääksi ja piittaamattomaksi. Kenties pelkään myös itseäni kohdistuvaa kateutta: monella ydinperheellisellä ei ole samanlaista mahdollisuutta aikuisten aikaan.

Tarkoitukseni ei ole idealisoida uusperheellisyttä. Toisaalta en halua myöskään idealisoida ydinperheellisyttä. Yhden oikean elämisen tavan etsintä on tuloksetonta ja tarpeetonta.

Usein sanotaan, että kukaan ei valitse itse ruveta lapsettomaksi äitipuoleksi. Osittain tämä voi olla totta. Lapsettomuuttaan kaikki eivät valitse. Äitipuoleuttaankaan monikaan ei suunnittele. Oma suhteeni biologiseen lapsettomuuteeni ei ole ollut pelkästään omien valintojeni tulos. En myöskään tieteen tahtoen etsinyt miestä, jolla on lapsia. Kun sellaisen tapasin, oli alusta asti selvää, että mikäli valitsen elää tämän miehen kanssa, lapsi tulee mukana. Siinä kohdassa ja yhä uudelleen sen jälkeen minulla on ollut valinnan mahdollisuus, haluanko sitoutua elämään näiden ihmisten kanssa. Jokaisen ihmisen mukana tulee kaikenlaisia asioita: elämäntapa, taloudellinen tilanne, työhön ja ammattiin liittyvät sitoumukset, sairaudet, ystävät, sukulaiset, lemmikit, lapset. Moniakaan näistä asioista emme voi muuttaa. Kun valitsemme elää jonkun ihmisen kanssa, otamme koko paketin.

Minä en ole katunut valitsemaani pakettia. Olen toki kriiseilyt ja välillä koittanut muuttaa muuksi sellaisiakin olosuhteita, joita en voi muuttaa. Paljon hankausta on syntynyt siitä, että olen verrannut uusperhe-elämää ydinperheen malleihin ja tavoitellut jotakin sellaista, mikä on ristiriidassa olevien olojen kanssa. Tällä hetkellä tuntuu, että olen löytänyt ja hyväksynyt oman paikkani. Olen tyytyväinen tähän tilanteeseen, jossa olen. Iloitsen uusperheestäni. Toisaalta iloitsen myös biologisen lapsettomuuden suomasta itsenäisyydestä ja vapaudesta. Tämä elämäntapa sopii minulle. Olen oman näköisessäni roolissa. Kenties olen tarvinnut myös toiseusidentiteettiäni. Koko aikuiselämäni olen löytänyt itseni paikoista, joissa ei ole valmiita malleja ja määritelmiä. En ole halunnut asettua valmiisiin lokeroihin, vaan olen rastittanut lukuisiin lomakkeisiin kohdan "muu". Se on osa minua. Siinä valossa myös perhemuotoni valinta on aivan looginen. Olen sitä mieltä, että meitä "muu"-ihmisiä tarvitaan. Poikkeamat tekevät normin näkyväksi. Toiseus tarkoittaa samalla monimuotoisuutta ja ilman monimuotoisuutta maailma käy ahtaaksi.

LÄHDEKIRJALLISUUS

Bartlett, Jane (1995). *Will you be mother? Women who choose to say no*. New York University press, New York.

Broberg, Mari (2010). *Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi*. Väestöliitto.

Browning, Scott & Artelt, Elise (2012). *Stepfamily therapy. A 10-step clinical approach*. American Psychological Association, Washington.

Coleman, M., Ganong L.H. ja Cable S.M. (1996). Perceptions of stepparents: an examination of the incomplete institutionalization and social stigma hypotheses. *Journal of Divorce & Remarriage*, 26, 25-48.

Craig, Elizabeth (2008). *New to site and needing advice: A content analysis examining role strain and social support in an online support group for childless stepmothers*.

DeSio, Amanda René (2008). *A comparison of childless stepmothers and stepmothers with children: the significance of role salience and role strain in marital and psychological well-being*. ProQuest LLC, USA.

Downe, Pamela J. (2001). *Stepping on Maternal Ground. Reflections On Becoming An "Other-Mother"*. *Journal of the Association for Research on Mothering*, Volume 3, Number 1.

Ganong, Lawrence H. ja Coleman, Marilyn (1997). How society views stepfamilies. *Marriage & Family Review*, 26.

Goode, William J. (1960). A theory of role strain. *American Sociological Review*, 25, 24-27.

Hirvonen, Heidi (2014). *Uusperhekin käy läpi erilaiset kehitysvaiheet*. Väestöliiton nettisivut.

Jallinoja, Riitta (2000). *Perheen aika*. Otava, Helsinki.

Kontkanen, Anne (2012). *Uusparisuhteen onnellisuuden ja eroaikeiden tekijät*. Pro gradu - tutkielma, psykologian oppiaine, Itä-Suomen yliopisto.

Larkela, Pekka (2014). Luentodiat / Uusperheneuvojakoulutus, Turku.

Malinen, Vuokko ja Larkela, Pekka (2011). Parisuhde – uusperheen ydin. Väestöliitto, Helsinki.

Martin, Wednesday (2009). Stepmonster. A new look at why real stepmothers think, feel and act the way we do. Houghton Mifflin.

Moring, Anna (2014). Monimuotoiset perheet. Luento ja diat / Uusperheneuvojakoulutus, Turku.

Murtorinne-Lahtinen, Minna (2013). Hyvä paha äitipuoli. Uusperheen arjessa. Kirjapaja, Helsinki.

Mäki-Mattila, Anne ja Tuomisto, Johanna (2007). Adoptioäitien äidiksi kasvaminen. Opinnäytetyö / Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö. Lahden ammattikorkeakoulu.

Niemelä, Mikko: Henkilökohtaisesta poliittista. Paatos 2/2010.

Papernow, Patricia L. (1984). The Stepfamily Cycle: An Experiential Model of Stepfamily Development. Family Relations Vol. 33, Jul. 1984.

Raittila, Kaisa ja Sutinen, Päivi (2008). Huonetta vai sukua. Elämää uusperheessä. Kirjapaja, Helsinki.

Sinkkonen, Jari ja Kalland, Mirjam (2005). Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, Helsinki.

Tilastokeskus perhetilastot 2012